

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Міжнародна діяльність АТ «Ощадбанк»»

(на матеріалах АТ «Ощадбанк»)

Студентки 2 курсу, 7мз групи,
факультету міжнародної торгівлі
і права

Спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

Спеціалізації «Міжнародний бізнес»

Нікіфорової

Анни Едуардівни

Науковий керівник

Кандидат економічних наук

Карпенко Марина

Олександрівна

Гарант освітньої програми

Калюжна Наталія

Генадівна

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК»	5
1.1. Суть та види міжнародної банківської діяльності	5
1.2. Аналіз фінансово–господарської діяльності АТ «Ощадбанк»	14
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЄБРР ДЛЯ РОЗВИТКУ АТ «ОЩАДБАНК»	27
2.1. Дослідження сучасного стану співробітництва України та ЄБРР.....	27
2.2. Стратегія дій АТ «Ощадбанк» для залучення інвестицій ЄБРР.....	34
Висновки до розділу 2	43
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК» ШЛЯХОМ СПІВПРАЦІ З ЄБРР	44
3.1. Шляхи удосконалення міжнародної банківської діяльності АТ «Ощадбанк» за допомогою інвестицій ЄБРР.....	44
3.2. Оцінка ефективності запропонованих заходів.....	49
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Актуальність теми дослідження дипломної роботи обумовлена тим, що однією з головних тенденцій функціонування та розвитку економіки світу є швидкий розвиток актуальних фінансових інструментів, що позитивно впливає на динамічний розвиток світової банківської справи. Новітні технології мають постійний та безупинний вплив на функціонування валютного, грошового та фондового ринків світу.

Аналіз рівня розробленості теми. Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий вклад у дослідження питань міжнародної діяльності у банківській сфері внесли праці таких зарубіжних вчених: М. Арнона, Н. Дінсера, Л. Драгоміра, Дж. Старка, Дж. Сінкі, а серед вітчизняних науковців варто відзначити праці таких фахівців як: В. Міщенко, Є. Андрушак, О. Барановський, М. Крупки, О. Скаско, Т. Смовженко. Високо оцінюючи внесок науковців у дослідженні функціонування міжнародної банківської системи, варто зауважити, що банківська система активно розвивається, з'являються нові фінансові продукти, послуги. Саме це постійно актуалізує необхідність удосконалення продуктів новітнього розвитку до системи міжнародної банківської діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою написання дипломної роботи є дослідження процесів міжнародної діяльності акціонерного товариства «Ощадбанк».

Поставлена мета зумовила необхідність розв'язання наступних завдань:

- розкрити економічну сутність терміну «міжнародна банківська діяльність»;
- класифікувати види та базові характеристики міжнародної діяльності банку;
- розробити пропозиції щодо покращення діяльності АТ «ощадбанк» на міжнародному рівні через співпрацю з ЄБРР.

Об'єктом дослідження є процес формування та функціонування міжнародної діяльності акціонерного товариства на базі банківської установи

АТ «Ощадбанк». Суб'єктами даної системи є банки, що здійснюють міжнародні операції.

Предметом дослідження є теоретичні засади побудови високотехнологічного процесу ефективної діяльності банку на міжнародному рівні. При написанні роботи використано **методи дослідження** та спостереження, порівняння, вимірювання, критичного аналізу, моделювання, синтезу, індукції, історичного та системного підходу.

Наукова новизна одержаних результатів випускної кваліфікаційної роботи полягає у поглибленні існуючих теоретико-методологічних основ та розробленні практичних підходів щодо удосконалення міжнародної підприємницької діяльності АТ «Ощадбанк».

Результати дослідження. Проаналізовано суть світової фінансової системи, як поєднання національних фінансових систем, було закономірним наслідком існування та розвитку міжнародної економічної системи. Розглянуто господарсько-економічну характеристику діяльності АТ «Ощадбанк», складові міжнародної діяльності банку. Досліджено шляхи покращення діяльності банку в міжнародній площині, в тому числі через інвестиційну співпрацю з ЄБРР.

Апробація роботи. Робота пройшла апробацію шляхом підготовки до друку та публікації статті *Нікіфорова А.Е. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОЩАДБАНК»// Міжнародний бізнес : зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання, відп. ред. Г.В.Дугінець – К.:Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2020. – 211 с.*

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів та висновків до них, містить список використаної літератури та допоміжні додатки.

РОЗДІЛ 1

Аналіз міжнародної діяльності АТ «Ощадбанк»

1.1. Суть та види міжнародної банківської діяльності на прикладі АТ «Ощадбанк»

Виникнення світової фінансової системи, як поєднання національних фінансових систем, було закономірним наслідком існування та розвитку міжнародної економічної системи. Міжнародна банківська система являє собою систему методів та підходів до управління та утворення банківських операцій, що здійснюються у міжнародному економічному та правовому середовищі та постійно знаходиться у динаміці свого розвитку.

Суб'єктами даної системи є банки, що здійснюють міжнародні операції. Дьорг Ханс Ульріх, відомий діяч у сфері банківської системи, як швейцарського так і міжнародного масштабу, зазначає що міжнародна банківська система має всіма силами прямувати до «сфокусованого універсального банку», як типу банку майбутнього у всьому світі, який має відповідати наступним вимогам: постійність, стабільність і передбачуваність, традиційний матричний менеджмент, успішна діяльність на міжнародному рівні, сильні позиції на внутрішньому ринку, значний капітал, високий рейтинг, як на внутрішньому так і на міжнародному ринку послуг, фінансове обслуговування відповідне до життєвих фаз.

Міжнародна банківська система - це глобальна економічна категорія, що характеризує відносини різних взаємопов'язаних банків та інших кредитних установ різних держав, що діють в рамках міжнародної фінансової системи, з приводу надання банківських послуг.[7] Сучасна банківська система постійно розширює коло пропонованих клієнтам фінансових послуг під впливом посиленого дії закону конкуренції у сфері фінансових послуг. Разом з загостренням конкуренції закономірно збільшуються пропоновані фінансові послуги, і поліпшується їх якість. Останнім часом спостерігається також

тенденція до глобалізації банківської справи. Сучасній закономірністю розвитку міжнародної банківської системи є що йде з 1970-х рр. процес дерегулювання фінансових відносин, тобто певне коректування принципу фінансової середовища в бік посилення його ринковості.

Ядром міжнародної банківської системи є найбільші транснаціональні банки, через які здійснюється основний рух міжнародних фінансових потоків. Вони є основними власниками валютних ресурсів і сконцентровані в тих країнах, де наявні ліберальне податкове законодавство і валютний режим для здійснення кредитних операцій.

Проведений аналіз наукових джерел дозволяє узагальнити наступні основні характеристики міжнародної банківської діяльності на сучасному етапі:

- суб'єктами міжнародної банківської справи є транснаціональні банки;
- зростання балансової вартості банків та збільшення їх розмірів;
- підвищення рівня присутності іноземних банків в національних банківських системах країн світу;
- зменшення регуляторного впливу на банківський бізнес;
- приведення кожного окремого банківського законодавства різних країн до міжнародного стандарту, норм ЄС, тобто глобальних регуляторів.

Високо оцінюючи внесок науковців у дослідження функціонування міжнародної банківської системи, варто зауважити, що банківська система, як міжнародна, так і вітчизняна активно розвивається, з'являються нові фінансові продукти, послуги, актуальні вимоги ринків.

Банківські кризи також своїм впливом змінюють стан, якість та напрям розвитку банківської системи.

Саме це постійно актуалізує необхідність удосконалення та впровадження продуктів новітнього розвитку до системи міжнародної банківської діяльності, зокрема і головного державного банку країни АТ «Ощадбанк».

Еволюціонуючи, міжнародна економічна діяльність, призвела до необхідності змін і у банківській системі, таким чином з'явилися нові форми розрахунків та нові види діяльності банків (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Види діяльності банківських установ

Традиційні види діяльності (60–ті роки XX ст.)	Нові види діяльності (70–ті – 80–ті роки XX ст.)	Інноваційна діяльність (90–ті роки XX ст.)	Глобалізація (початок XXI ст.)
Іноземні позики (кредити клієнтам–нерезидентам)	Синдиковані єврокредити (організація та участь)	Управління та зміна суті позикового портфеля країн, що розвиваються (стягнення боргів, перегляд умов, реструктуризація)	Створення транснаціональних банків (злиття та поглинання)
Фінансування експортно–імпорتنих операцій (акредитиви, переказні векселя, інкасо)	Ринок євровалют (угоди та фінансування у валюті)	Дилінгові операції на світовому грошовому ринку)	Конвергенція (універсалізація діяльності банків)
Валютні операції (купівля–продаж готівкової валюти)	Торговельна банківська справа (корпоративні послуги, злиття та поглинання, випуск єврооблігацій)	Інноваційне фінансування (випуск євронот, процентні свопи)	

Джерело: складено автором за даними [2]

В процесі банківської діяльності на державному рівні можна виділити такі види послуг, як відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів, купівля

та продаж іноземної валюти в готівковій формі, девіз (купівля та продаж платіжних документів в валюті), конверсійні операції, організація міжнародних розрахунків, трастові послуги та операції на фондовому ринку, міжнародне кредитування, організація, ведення та обслуговування кореспондентських рахунків, що можна скомпонувати відповідно до таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Типологія банківських послуг міжнародної сфери

Банківські розрахунки	Грошові трансферти	Банківські акцепти	Міжнародне інкасо та акредитиви	БПК, дорожні чеки, міжнародні грошові перекази
Залучення коштів	Депозити (строкові та до запитання)	Кредитні картки	Депозитні сертифікати	Продаж цінних паперів банку
Банківське фінансування	Банківські кредити	Фінансовий лізинг на кредитному рівні	Міжнародний форфейтинг та факторинг	Фінансування проєктів
Некредитні операції	Валютний дилінг	Послуги брокера на фондовому ринку	Міжнародний андерайтинг	Міжнародний інжиніринг та фінансовий консалтинг
Позики облігацій на міжнародному ринку				

Джерело складено автором за даними [4]

Акціонерне товариство «Ощадбанк», відповідно до свого статуту є державним банком, утвореним відповідно до розпорядження Президента України від 20 травня 1999 р. № 106, постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 1999 р. № 876 шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України у Державний ощадний банк України з організаційно-правовою формою – відкрите акціонерне товариство, яке зареєстровано Національним банком України 26 травня 1999 р. за № 4 і назву якого змінено на “Відкрите акціонерне товариство “Державний ощадний банк України”, що зареєстровано Національним банком України 28 грудня 1999 року. [24]

Банк являє собою одну з найбільш розгалужених систем відділень по Україні, є досить монолітним у своєму розвитку, позиціонуючи себе як максимально надійний банк в державі, тому й не прямує у своєму розвитку до інновацій, обираючи найбільш проторений шлях у своїй діяльності. Маючи право, згідно свого статуту та надане Законом України про Банки та банківську діяльність, здійснювати і надавати абсолютно всі види міжнародних банківських операцій, АТ «Ощадбанк» зупиняється на найбільш класичних: випуск та обслуговування дебетних та кредитних карток міжнародних платіжних систем, здійснення валюто-обмінних операцій, надання послуг з міжнародних переказів готівки фізичним та юридичним особам, ведення кореспондентських рахунків, також працює з єврооблігаціями.

Єврооблігації. Аналізуючи тенденції випуску та використання єврооблігацій на глобальному ринку капіталу, приходимо до висновку, що міжнародні запозичення з використанням цього виду цінних паперів, посідають одне з важливих місць на сучасному етапі розвитку світової економіки. Основним шляхом виходу країни-емітента на міжнародний ринок цінних паперів є використання євробондів, що позитивно впливає на процеси інтеграції та глобалізації національних ринків капіталу у світовий ринок. Рациональне використання державних єврооблігацій здійснює позитивний

вплив на міжнародну рейтингову позицію країни, економічний розвиток, та виступають додатковим резервом для залучення коштів.

Сучасний розвиток даного боргового інструмента українського ринку капіталу розпочався не так давно і є недостатнім, відповідно до міжнародних реалій. Розвиток корпоративних єврооблігацій є недостатнім також, що передусім спричинено впливом багатьох недоліків та суперечностей в законодавчій базі, високими фінансовими витратами, та витратами часу, що спричиняє випуск євробондів. Бажаючи забезпечити прогрес у застосуванні національних єврооблігацій, необхідно на державному рівні звернути увагу на дослідження тенденцій глобального кредитування ринку, на визначення шляхів активізації ефективного використання євробондів, як базового інструмента і важеля запозичення фінансових ресурсів.

Не зважаючи на певні складнощі в даному напрямі АТ «Ощадбанк» згідно зі встановленим графіком у повному обсязі, протягом 2019 року здійснило виплату в сумі 250 мільйонів доларів США, що становить 50% загального обсягу емісії єврооблігацій на 500 мільйонів доларів (ISIN:XS1273034444), також було здійснено планову виплату купона. Випуск був здійснений Ощадбанком у вигляді нот участі у кредиті (loan participation notes, LPN) у 2013 році та у 2015 році кредитування в рамках домовленостей із Спеціальним комітетом кредиторів відповідно до вимог Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility) Міжнародного валютного фонду. Репрофілювання випуску єврооблігацій передбачало серед іншого амортизаційну структуру погашення та продовження кінцевого строку погашення до 2025 року. Залишок основної суми буде погашено десятьма рівними частинами кожні півроку починаючи з вересня 2020 року з остаточним погашенням 20 березня 2025 року.

Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» згідно зі встановленим графіком перерахувало суму 420 мільйонів доларів США за кредитною угодою в рамках емісії єврооблігацій на 700 мільйонів доларів США (ISIN: XS1273033719), що становить 60% загального обсягу випуску.

Разом із плановим погашенням Ощадбанк також здійснив виплату відсотків. Відповідно до умов випуску власники облігацій отримали свої кошти 11 березня 2019 року.

Своєчасне виконання зовнішніх зобов'язань, особливо беручи до уваги, значну суму погашення, свідчить про ефективне та якісне управління активами і достатню ліквідність банку, є підтвердженням надійної та стабільної діяльності. Ощадбанком вчергове було підтверджено бездоганну ділову репутацію провідного українського банку та надійного партнера для міжнародних фінансових інститутів та інвесторів.

SWIFT перекази. На сьогодні Ощадбанк являється єдиною банківською установою в Україні яка використовує глобальну технологію SWIFT GPI при здійсненні транскордонних розрахунків. На даний момент банк, який першим почав роботу над підключенням до глобальної мережі, завершив повне підключення до сервісу. Завдяки реалізації підключення – банк має можливість миттєво зупиняти або відкликати платежі через шахрайство або технічні помилки.

Даний сервіс відповідає сучасним вимогам при роботі з шахрайськими операціями, коли банку потрібно негайно реагувати на несанкціоновані списання та зупиняти шахрайські транзакції. Нові технології, що використовуються, залишають у минулому неефективні довготривалі комунікації та листування з банками–кореспондентами та значно зменшують операційні ризики. Раніше така процедура потребувала значних витрат часу на відправлення запитів банкам–кореспондентам. Запит про зупинення платежу надсилається безпосередньо до системи стеження Tracker, і платіж зупиняється на будь-якому етапі переказу до моменту завершення транзакції.

Впровадження gpi є глобальним: 450 банків зі всього світу подали заявки на підключення, 125 підключились до сервісу. Сьогодні вже 79% банків–кореспондентів Ощадбанку користуються gpi. Нині 73% міжнародних переказів з Ощадбанку спрямовуються через банки–кореспонденти,

підключені до gpi. Прогнозується, що до кінця 2020 року SWIFT gpi стане стандартом для всіх транскордонних платежів.

Міжнародні перекази. Що стосується приватних міжнародних переказів Ощадбанк є учасником п'яти міжнародних платіжних систем:

1. Western Union працює на ринку фінансових послуг більш ніж 150 років. Сьогодні послуги компанії надаються через мережу з понад 486,000 пунктів обслуговування у більш ніж 190 країнах світу. Мільйони клієнтів у всьому світі довіряють Western Union у переказі грошових коштів.

2. Компанія MoneyGram International – одна з провідних компаній на світовому ринку грошових переказів. MoneyGram обслуговує грошові перекази в усьому світі та оплату рахунків у США за допомогою глобальної мережі, яка складається із понад 256 000 відділень, в понад 180 країнах світу.

3. Перекази по міжнародній платіжній системі RIA здійснюються за безадресною технологією в доларах США та євро. Послуги системи грошових переказів RIA надаються у більш ніж 70 000 сервісних пунктах 95 країн світу.

4. Міжнародна платіжна система термінових грошових переказів Nazgi була створена в 2007 році Капітал Банком – найбільшою кредитно-фінансовою установою Азербайджану. Система Nazgi призначена для здійснення міжнародних грошових переказів між фізичними особами без відкриття рахунку в банку. Система Nazgi функціонує в Азербайджані, Таджикистані, Україні, та Грузії. Перекази здійснюються в доларах США та євро.

5. Міжнародна платіжна система грошових переказів Intel Express надає фізичним особам можливість обмінюватися грошовими переказами в більш ніж 90 країнах світу. Перекази здійснюються в доларах США та євро.

У вересні 2019 року було впроваджено інноваційну можливість отримання приватних міжнародних переказів без відвідування відділень банку, лише використовуючи додаток на телефоні або ПК Ощад 24/7. Наразі, виходячи із наявних звітів через установи Ощадбанку здійснюється понад 5

тисяч міжнародних переказів за добу, на суму в еквіваленті більш ніж 1 мільярд гривень.

Міжнародні системи банківських платіжних карток. АТ «Ощадбанк» є учасником карткової внутрішньодержавної платіжної системи ПРОСТІР та картових міжнародних платіжних систем VISA та Mastercard.

В минулому році за допомогою платіжних карток АТ «Ощадбанк» було сплачено товарів на суму 91,5 млрд гривень. Це майже в 2 рази більше, ніж за попередній рік. Зростає і кількість використання платіжних карток при розрахунках у торгових мережах та сума покупки на них. Питома вага активних карток, що використовуються клієнтами банку за минулий звітний період, відповідно до звіту, наданого банком становить 28,1%.

АТ «Ощадбанк» активно випускає як карти базового пакету: MasterCard Maestro, Electronic, Standart (Debit, Debit PayPass), Visa Electron та Classic; так і картки преміум сегменту MasterCard Debit Gold, MasterCard Platinum, MasterCard World, MasterCard World Elite, Visa Infinite.

При оплаті покупок та послуг преміальними картками Ощадбанку, користувачам карток надаються спеціальні пропозиції та знижки в мережі учасників акційних програм від міжнародних платіжних систем Visa («Світ Привілеїв VISA») та MasterCard (MasterCard БЕЗЦІННІ привілеї). Учасниками цих програм є кращі готелі, ресторани, бутики та багато інших компаній в Україні та за кордоном. Їх перелік постійно розширюється.

Отже, як бачимо міжнародна банківська діяльність є системою що постійно розвивається, розширюється та удосконалюється відповідно до вимог ринку. Як правило розуміється під даним визначенням сукупність різних видів банківської діяльності, що забезпечують ефективне функціонування міжнародної економіки, в загальному, та кожного окремого користувача на будь-якому рівні, від валюто-обмінних операцій і переказів фізичних осіб до єврооблігацій та ведення кореспондентських рахунків. На даному етапі свого розвитку, досліджуваний об'єкт АТ «Ощадбанк» має багато напрямків і шляхів що потребують розвитку та удосконалення.

1.2. Аналіз фінансово–господарської діяльності АТ «Ощадбанк»

Макроекономічні умови, що склалися у 2019 році, були сприятливими для роботи банківської системи України. Зростання ВВП країни за 2019 рік оцінюється на рівні 3,2%. Прискоренню темпів економічного розвитку України у 2019 році сприяло, зокрема, пом'якшення Національним банком України монетарної політики, результатом чого стало зниження впродовж року облікової ставки з 18% до 13,5% річних.

Споживча інфляція у 2019 році уповільнилася до 4,1% (з 9,8% у 2018 році), що є найнижчим показником інфляції за останні шість років. Вирішальним чинником низької інфляції за підсумками року було зміцнення гривні – протягом року офіційний обмінний курс гривні до долара США зменшився на 14,5%. За підсумками 2019 року міжнародні резерви України зросли на 22% та становили 25,3 млрд доларів США (в еквіваленті), сягнувши семирічного максимуму.

Наразі у зв'язку з глобальною пандемією хвороби COVID–19 за оцінками провідних міжнародних фінансових установ, рейтингових агентств, економістів світова економіка почала входити в рецесію. Зниження споживчого попиту та спад основних економік світу наразі є значно відчутним.

Прогноз падіння світового ВВП у 2020 році варіюється залежно від сценаріїв розвитку пандемії від 0,3% до 3%. У цій ситуації галузями вітчизняної економіки, які можуть зазнати суттєвих втрат, є металургія, туризм, авіап перевезення, нафтогазова галузь, автомобільна галузь, енергетика, виробництво споживчих товарів та побутової електротехніки.

Масштаби негативного впливу на економічний розвиток України залежатимуть від здатності Уряду, Національного банку України й учасників ринку протистояти панічним настроям та своєчасно здійснювати всі необхідні заходи зі стабілізації ситуації в економіці країни та підтримки національної валюти. [18]

Ощадбанк як системно важливий державний банк бере безпосередню участь у таких заходах і забезпечує безперебійне надання необхідних населенню та підприємствам України фінансових послуг.

Банківська система України на сьогодні достатньо стійка, капіталізована і має значний запас ліквідності. У 2019 році банківський сектор встановив рекорд з прибутковості та рентабельності. Прибуток сектора був майже у 3 рази вищим за показник 2018 року і сягнув близько 60 млрд гривень. Рентабельність капіталу в секторі сягнула 34%. Це стало можливим завдяки як стрімкому зростанню операційних доходів, так і найнижчим за десятиліття відрахуванням до резервів під активи. Банки знижували кредитні ставки, реагуючи на зниження інфляції та пом'якшення монетарної політики.

Вартість валютних кредитів у 2019 році сягнула найнижчого рівня. Частка непрацюючих кредитів скоротилася за рік на 4,5 відсоткові пункти до 48,4% завдяки жвавому споживчому кредитуванню та списанню непрацюючих кредитів за рахунок резервів. Обсяг чистих кредитів юридичних осіб протягом року в гривневому еквіваленті скоротився на 13%, в національній валюті – на 7% (18,4 млрд), в іноземній валюті – на 18% (42 млрд у гривневому еквіваленті). Гривневі кошти суб'єктів господарювання зросли протягом року на 19,5%.

Найвищий приріст зафіксовано в державних банках – 28,3%. Суттєво збільшився обсяг валютних коштів корпорацій – на 48,4%. Гривневі вклади фізичних осіб зросли на 17,5%. Така динаміка пояснюється послабленням девальваційних очікувань та низькими ставками за депозитами в іноземній валюті. Вклади фізичних осіб в іноземній валюті в доларовому еквіваленті зросли на 15,4%.

Кількість банків продовжила скорочуватись: у 2019 році їх стало 75, тоді як у 2018 році налічувалось 77 банків. У січні 2020 року Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування

вкладів фізичних осіб було затверджено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка передбачає досягнення рівня та вимог ЄС у частині розвитку фінансового сектора, зокрема досягнення цільового діапазону рівня інфляції, збільшення залишку міжнародних резервів, підвищення рівня використання безготівкових розрахунків в економіці, відновлення кредитування, особливо підприємств малого та середнього бізнесу, зниження рівня доларизації кредитів та депозитів. Наразі, коли пандемія інфекції чинить негативний вплив на економічну діяльність у світі й зокрема в Україні, банківський сектор також відчуває труднощі.

Ощадбанк належить до системно важливих банків України, посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі.

Ощадбанк – також найбільший в Україні банк за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів).

Відповідно до своєї бізнес–моделі Ощадбанк є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, малого та середнього бізнесу, утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу. Станом на кінець 2019 року розподілу активів Ощадбанку є наступним: 46% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% – кредитний портфель; 28% – інші активи. Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80%, а також фізичних осіб – 12% та клієнтів ММСБ – 8%. Портфель строкових депозитів на 83% складається з коштів фізичних осіб, на 11% – з коштів клієнтів ММСБ та на 6% – з коштів клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентних доходів Ощадбанку формується за рахунок кредитів, наданих юридичним особам, а також вагомий внесок здійснюють інвестицій у цінні папери.

Проаналізуємо динаміку показників активів і пасивів АТ «Ощадбанк» за допомогою таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Динаміка структури активів та пасивів АТ «Ощадбанк»
у 2015-2019 рр., млн. грн.

АКТИВИ	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	30.06. 2019	Частка (2015), %	Частка (2019), %
Грошові кошти	3592	3760	5278	5668	5013	2,26	2,31
Залишки на рахунках у Національному банку України	2040	6679	6950	4933	12343	1,28	5,70
Кошти в банках	17822	31204	17081	10966	21548	11,20	9,94
Фінансові активи, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	10096	17149	21767	0	0	6,35	0,00
Кредити, надані клієнтам	65462	65947	74503	67543	66390	41,15	30,63
Інвестиції, наявні для продажу	47380	65009	72902	94248	72992	29,78	33,68
Інвестиції, утримувані до погашення	7196	12641	25203	22343	25478	4,52	11,76
Інвестиційна нерухомість	0	0	0	797	808	0,00	0,37
Основні засоби та нематеріальні активи	3946	6536	7615	8953	9274	2,48	4,28
Передоплата з податку на прибуток	300	271	295	267	272	0,19	0,13
Відстрочені активи з податку на прибуток	81	0	0	0	0	0,05	0,00
Інші фінансові активи	756	282	418	190	209	0,48	0,10
Інші нефінансові активи	425	1161	1861	1878	2389	0,27	1,10
Всього активи	159096	210639	233873	217786	216716	100,00	100,00
ПАСИВИ	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	30.06. 2019	Частка (2015), %	Частка (2019), %
Кошти банків	16557	4639	6435	54	24	10,41	0,01
Рахунки клієнтів, у т. ч.:	94254	145586	150151	154016	166845	59,24	76,99
депозити до запитання	44823	77862	68112	67114	75411	28,17	34,80
строкові депозити	49431	67724	82039	86902	91434	31,07	42,19
Випущені єврооблігації	29498	33418	34547	34497	21214	18,54	9,79

Продовження табл. 1.3

Інші запозичені кошти	7152	7040	7300	6619	5709	4,50	2,63
Інші зобов'язання	1743	1016	731	1029	1842	1,10	0,85
Субординований борг	2536	2807	2903	2880	2726	1,59	1,26
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	0	374	534	130	172	0,00	0,08
Всього зобов'язання	151740	194880	202601	199225	198532	95,38	91,61
Акціонерний капітал	30153	35109	49725	49725	49725	18,95	22,94
Резерв переоцінки приміщень	1193	1821	1822	1821	1821	0,75	0,84
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	-799	576	725	216	-239	-0,50	-0,11
Кумулятивний результат переоцінки валют	1	2	2	2	1	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток / Непокритий збиток	-23202	-21762	-21017	-33217	-33138	-14,58	-15,29
Неконтрольована частка участі	10	13	15	14	14	0,01	0,01
Всього власний капітал	7356	15759	31272	18561	18184	4,62	8,39
Всього пасиви	159096	210639	233873	217786	216716	100,00	100,00
Всього, у % до попереднього року	-	132,4	111,0	93,1	99,5	-	-

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк»

Методика дослідження активів банку полягає у використанні прийомів аналітичного аналізу, що спрямовані на визначення обсягу коштів, що знаходяться у розпорядженні банку, критичному аналізі їх структури та динаміки в досліджуваному періоді.

Активи досліджуваного банку стрімко зростали протягом 2016-2017 рр. (на 32,4 та 11,0% відповідно), однак протягом 2018-2019 рр. спостерігалось незначне зниження вартісних обсягів сукупних активів банку – на 6,9 та 0,5% відповідно.

Збільшення загального обсягу активів банку може вважатися негативним явищем, якщо воно обумовлене: збільшенням розміру низькодохідних активів й активів, що не приносять дохід; збільшенням обсягу ризикових активів,

ростом дебіторської заборгованості банку та, найбільше, проблемної заборгованості.

В цілому, протягом аналізованого періоду вартість активів зросла на 36,2%, з 159,1 млрд грн станом на 31.12.2015 р. до 216,7 млрд грн за підсумками першого півріччя 2019 р. Втім, збільшення загального обсягу активів банку може свідчити як про позитивні, так і про негативні явища, залежно від трансформації структури цих активів. Позитивним вважається, якщо збільшення активів призводить до: розширення спрямованості вкладень коштів банку (розвитку нових для банку видів активних операцій); розширення спектра клієнтів, що обслуговуються в банку, зростання банківського прибутку, а отже, й ефективності банківської діяльності в цілому; збільшення розміру майна банку тощо. Але варто пам'ятати надмірне використання ресурсів банку для збільшення основних засобів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

Співвідношення капіталу та зобов'язань в структурі пасивів досліджуваного банку протягом 2015-2019 рр. змінилося з 1:20 до 1:10, що є позитивним трендом, який, втім, досі перебуває на нижній межі для питомої ваги власного капіталу. Подальше скорочення частки капіталу в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації може послабити довіру клієнтів як до самого банку, так і до банківської системи в цілому.

Позитивною тенденцією можна вважати зростання питомої ваги коштів клієнтів на рахунках банку з 59,2% у 2015 р. до 77,0% у I півріччі 2019 р. Це є позитивним фактором, оскільки вища частка зобов'язань перед клієнтами банку (по депозитам до запитання і строковим депозитам) обумовлює вищу стабільну частку ресурсів банку. Це позитивно впливає на його ліквідність і зменшує його залежність від міжбанківських позик.

У цілому, аналізуючи дані через призму таблиці 1.3. щодо залучення ресурсів, слід відзначити правильну політику банку стосовно залучення нових клієнтів, яка веде до зростання дешевих ресурсів банку, та належну роботу з

формування стабільної частини ресурсів банку за рахунок залучення такого перспективного виду ресурсів, як депозити фізичних осіб.

Як універсальний банк Ощадбанк пропонує клієнтам широкий спектр банківських продуктів та послуг. До основних продуктів роздрібного бізнесу належать:

- пасивні продукти: строкові депозити, зарплатні проекти, пенсійні й соціальні рахунки та дебетові картки;
- активні продукти: споживче та іпотечне кредитування, кеш–кредити, кредитні картки, участь у державних програмах зі стимулювання енергоефективності;
- продукти, що генерують комісійний та торговий дохід: платежі населення, внутрішні та міжнародні перекази, оренда індивідуальних сейфів, операції з обміну валют, операції з банківськими металами;
- додаткові сервіси: система дистанційного обслуговування «Ощад 24/7».

Основні продукти ММСБ включають:

- пасивні продукти: строкові депозити, депозити на вимогу, поточні рахунки;
- активні продукти: кредитування на поповнення обігових коштів, придбання автотранспорту та обладнання (зокрема в рамках партнерських програм), овердрафти (бланкові), кредити для ОСББ/ЖБК, програми кредитування в рамках співпраці з міжнародними організаціями (фондом WNISEF, ЄБРР, ЄІБ та ЄІФ), програми співпраці з Фондом розвитку підприємництва («Доступні кредити 5–7–9%», Financeast тощо), програма мікрокредитування, гарантії та авалування векселів;
- система дистанційного обслуговування рахунків клієнтів ММСБ CorpLight, яка відповідає сучасним ринковим вимогам та входить до Топ–3 на ринку за функціональністю;
- програма «Будуй своє», яка має на меті розвиток малого підприємництва в Україні та включає чотири компоненти: навчання на

окремому порталі «Будуй своє», знижки від партнерів для клієнтів Ощадбанку, банківські продукти (розрахунковий рахунок, корпоративна картка, система дистанційного обслуговування CorpLight) та фінансування бізнесу за стандартними програмами ММСБ.

Основними продуктами корпоративного бізнесу є:

- пасивні продукти: строкові депозити та поточні рахунки корпоративних клієнтів;
- активні продукти: фінансування, кредити та овердрафти для корпоративного бізнесу, кредити/облігації/лізинг – фінансування бюджету розвитку муніципалітетів, інвестиційних проектів, фінансування будівництва та рефінансування для енергогенеруючих компаній в альтернативній енергетиці;
- додаткові сервіси: система дистанційного обслуговування рахунків корпоративних клієнтів Corp2, яка, серед іншого, надає зручні опції для управління рахунками в рамках групи компаній, а саме можливість для представників головної компанії групи здійснювати перегляд та/або підтвердження операцій по рахунках усіх компаній, що входять до складу групи.

У 2019 році відбулося оновлення складу наглядової ради Ощадбанку. Наразі наглядова рада складається з дев'яти членів, з яких шість є незалежними, а три – представниками держави. Відбулися суттєві зрушення в розвитку системи управління ризиками та контролю за дотриманням норм (комплаєнс). Систему управління ризиками Ощадбанку приведено у відповідність із вимогами Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 червня 2018 року №64.

Оновлена структура системи управління ризиками ґрунтується на розподілі обов'язків між підрозділами Ощадбанку з застосуванням моделі трьох ліній захисту:

- перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів та підрозділів підтримки;

- друга лінія – на рівні підрозділу ризиків та підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- третя лінія – на рівні департаменту внутрішнього аудиту. При цьому забезпечено незалежність підрозділів другої лінії захисту шляхом їх безпосереднього підпорядкування наглядовій раді.

2019-й став роком подальшого активного розвитку роздрібного бізнесу, а Ощадбанк є одним з лідерів банківського ринку за динамікою портфеля депозитів фізичних осіб з часткою ринку 23% станом на кінець 2019 року. Лідерські позиції Ощадбанк утримує також і у сфері роздрібного кредитування.

За 2019 рік чистий кредитний портфель роздрібного бізнесу збільшився на 2,2 млрд Ощадбанк активно видає готівкові кредити, іпотечні кредити, а у 2019 році вийшов на такі ринки кредитування, як кредити готівкою (кеш-кредити) та кредити на придбання автомобіля з пробігом. Зокрема, за підсумками року банк видав удвічі більше кредитів, ніж у 2018 році, та посів друге місце на ринку за обсягами кредитування з часткою ринку 20% (що на 6 відсоткових пунктів більше ніж у попередньому році).

З усіх іпотечних кредитів, виданих усіма українськими банками у 2014 – 2019 році, третина – це кредити від Ощадбанку. Кількість кеш-кредитів, а це новий ринок для банку, становила понад 11 тисяч на кінець 2019 року. Ощадбанк займає друге місце серед банків України за обсягами комісійного доходу роздрібного бізнесу, а також за кількістю активних платіжних карток та користувачів цифровими каналами обслуговування (сервіс «Ощад 24/7»). Успіху роздрібного бізнесу сприяє, серед іншого, розширення партнерської мережі.

Так, у 2017 – 2019 році реалізовано понад 30 партнерських програм у сфері кредитування та встановлено партнерські стосунки з понад 100 компаніями, що опікуються «зеленою енергією».

У 2014 – 2019 році Ощадбанк продовжив зберігати й посилювати лідерські позиції в сегменті ММСБ. Протягом року одним з основних завдань

банку було збільшення обсягів кредитування, нарощування ресурсної бази та суттєве покращення умов обслуговування клієнтів, що належать до сегмента мікро, малого та середнього бізнесу, впровадження нових та вдосконалення діючих банківських продуктів, розширення переліку послуг, суттєве підвищення рівня крос-продажів банківських продуктів.

Плідна робота команди ММСБ призвела до вагомих результатів:

- №1 в Україні за приростом кількості клієнтів ММСБ за 2019 рік;
- №1 в Україні за приростом кредитного портфелю клієнтів ММСБ за 2016 – 2019 році (приріст 37%);
- №2 в Україні на ринку пасивів клієнтів ММСБ у 2014 – 2019 році;
- №3 в Україні на ринку кредитування клієнтів ММСБ галузі АПК (частка ринку 11%);
- №3 за функціональністю системи дистанційного обслуговування CorpLight для клієнтів ММСБ;
- №4 в Україні за кількістю клієнтів ММСБ (частка ринку 9%) за 2017 – 2019 рр.

За підсумками 2019 року клієнтами Ощадбанку стали ще 27,8 тис представників мікро, малого та середнього бізнесу. За обсягом чистих кредитів, виданих клієнтам ММСБ, банк піднявся на 5 місце у 2019 році; при цьому чистий кредитний портфель ММСБ збільшився на 1,6 млрд грн. За 2018 – 2019 рік клієнтам ММСБ видано 3,2 тис кредитів на суму 4,3 млрд грн, з них – 1,7 тис кредитів на суму 548,6 млн грн у рамках програми з мікрокредитування.

Обсяг наданих кредитів клієнтам ММСБ галузі АПК збільшився порівняно з 2018 роком на 0,9 млрд і становив на кінець 2019 року 2,2 млрд. У 2019 році Ощадбанк активно розвивав партнерські програми кредитування клієнтів ММСБ. Протягом 2019 року залучено 78 нових партнерів.

У рамках партнерських програм надано кредитів на 372 млн грн. Загалом станом на кінець 2019 року банк співпрацює зі 162 партнерами. У 2019 році Ощадбанк продовжував фінансування бізнесу спільно з міжнародними

фінансовими організаціями. Станом на кінець 2019 року кредитний портфель в рамках спільних кредитних програм з Німецько–Українським Фондом (Фонд розвитку підприємництва), WNISEF (програма «Соціальне підприємництво»), Європейським інвестиційним банком та Європейським інвестиційним фондом становить 2,2 млрд Зростання кредитування супроводжувалося ефективною роботою з залучення пасивів. За 2019 рік обсяг пасивів клієнтів ММСБ збільшився на 19%, або на 3,1 млрд, і на кінець року становив 19,7 млрд Основні показники Балансу АТ «Ощадбанк» за останні п'ять років наведено в Додатку А. Ощадбанк у 2019 році не лише зберіг, а й посилив позиції в багатьох номінаціях рейтингу. Цього року банк був представлений в 15 номінаціях, з яких у трьох посів перші місця. Отже, Ощадбанк увійшов до ТОП–5 у таких номінаціях:

1. «Карткові кредити» – перше місце (перемістився з п'ятого). Банк запустив новий продукт з комфортними умовами, що передбачає відновлювану кредитну лінію до 250 000 грн.

2. «Зарплатні проекти» – перше місце (перемістився з другого). Понад 40 тисяч організацій мають в Ощадбанку зарплатні проекти. Кожний п'ятий українець отримує зарплату в Ощадбанку.

3. «Інкасація коштів» – незмінне перше місце. Ощадбанк традиційно є найбільшим гравцем на ринку інкасації, обслуговуючи понад 34 тисячі об'єктів. У 2019 році обсяг інкасованих коштів збільшився порівняно з 2017 у середньому на 11%, кількість обслуговуваних клієнтів збільшилась в середньому на 14%.

4. «Іпотечний кредит» – друге місце. У 2019 році Ощадбанк видав 510 млн грн іпотечних кредитів. Запущено кредитування на первинному ринку в рамках партнерських програм із найбільшими забудовниками країни – УКРБУД і KAN Development.

5. «Преміальний банкінг» – третє місце (піднявся з четвертого). Протягом 2019 року Ощад збільшив кількість клієнтів на 49%. Ощадбанк

входить до ТОП-3 найкращих банків з Private Banking за версією журналу Euromoney.

6. «Інтернет-банкінг» – третє місце. Вже понад 3,5 млн клієнтів користуються «Ощад 24/7». Майже щомісяця впроваджуються нові сервіси, вдосконалюється користування системою.

7. «Мобільний банкінг» – четверте місце. Серед ключових digital-новацій Ощадбанку у 2018 році – запуск Apple Pay, випуск цифрових prepaid-карток для оплати смартфоном, підтвердження операцій у мобільному додатку за відбитком пальця, автоматична підстановка кодів з SMS для підтвердження операцій у пристроях на Android, переказ коштів та поповнення мобільного телефону в мобільному додатку за номером телефону.

8. «Автокредит» – четверте місце (перемістився з п'ятого). Загалом у 2019 році Ощадбанк став лідером за приростом частки ринку кредитування, яка наприкінці 2018 року досягла 16%. Ощадбанк посів третє місце серед банків, що надають кредити. Загалом у 2019 році порівняно з 2017 Ощадбанк збільшив кількість виданих кредитів у 5 разів (до 1710 млн), обсяг – в 7,5 разу (до 905 млн).

9. «Кредити малому та середньому бізнесу» – четверте місце. Портфель кредитів ММСБ виріс на 67% (на 1,4 млрд). За 2018 рік загальна кількість клієнтів ММСБ, які обслуговуються в Ощадбанку, збільшилась на 13,7 тис. На початку 2019 року банк розгорнув програму мікрокредитування в рамках «Будуй своє» у всіх областях країни. Технологію мікрокредитування розроблено згідно з найкращими європейськими банківськими практиками за допомогою Німецько-українського фонду та Франкфуртської школи фінансів і менеджменту та за сприяння стратегічного партнера Ощадбанку – Європейського банку реконструкції та розвитку.

Висновки до розділу 1

1. Міжнародна банківська діяльність являє собою систему методів та підходів до управління та утворення банківських операцій, що здійснюються у міжнародному економічному та правовому середовищі, вона постійно розвивається, розширюється та удосконалюється відповідно до вимог ринку.

2. Ощадбанк у найскладніших макроекономічних умовах вийшов на прибуткову діяльність. Він є одним з лідерів банківського ринку за динамікою портфеля депозитів фізичних осіб з часткою ринку 23% станом на кінець 2019 року. Лідерські позиції Ощадбанк утримує також і у сфері роздрібного кредитування. Таким чином відновлено його первинну ощадну функцію.

3. Ощадбанк є лідером в електронній комерції – по активних картках і POS-терміналах у торговельній мережі. Впроваджуються інноваційні рішення – технології contactless у громадському транспорті: в метро, трамваях, тролейбусах і автобусах. Ощадбанк емітує картки містян, найпопулярнішою з яких є картка киянина, куди «зашиваються» соціальні програми та адміністративні послуги муніципалітетів.

4. Ощадбанк розгорнув наймасштабнішу за роки незалежності програму підтримки малого бізнесу «Будуй своє», метою якої є створення в країні двох мільйонів нових підприємців. У рамках програми створено спеціалізований портал.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЄБРР ДЛЯ РОЗВИТКУ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1. Дослідження сучасного стану співробітництва України та ЄБРР

Європейський банк реконструкції та розвитку (Євробанк, ЄБРР, англ. European Bank for Reconstruction and Development) – міжнародний фінансово–кредитний інститут, який надає допомогу країнам від Центральної Європи до Центральної Азії для проведення ринкових реформ, активного інтегрування економік цих країн у міжнародні господарські зв'язки. Створений у 1991 році. Штаб–квартира в Лондоні.

Акціонерами Банку є 64 держави, Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк. Капітал – 30 млрд євро. Фінансує 29 країн. Країнам ЄС належить 55,12% капіталу, США – 10%, Японії – 8,52%, країнам операцій – 11,78% (в тому числі Україні – 0,8%), іншим акціонерам – 14,58%. Кожна країна–член представлена у Раді керуючих та Раді директорів Банку. Збори акціонерів проводяться щорічно у квітні–травні почергово у Лондоні (у непарні роки) та в одній із країн–членів банку (у парні роки). Сьомі щорічні збори (1998 р.) відбулися у Києві.

В Україні ЄБРР має дипломатичний статус і статус привілейованого кредитора. Свою діяльність Банк будує за стратегією керованого зростання, на основі жорсткого дотримання здорових банківських принципів.

ЄБРР працює лише на комерційних засадах. На відміну від МВФ, надає тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки. 60% позичкових засобів спрямовуються у приватний і 40% – у державний сектор. Крім цільових кредитів ЄБРР здійснює прямі інвестиції, а також надає технічну допомогу (консультації, курси навчання банкірів та менеджерів, допомога в організації систем розподілу продовольства). Спеціальних коштів для надання технічної

допомоги ЄБРР не має, а залучає інші ресурси, в тому числі із створених у країнах ЄС спеціальних фондів, міжнародних організацій.

ЄБРР є одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні. Станом на 01 жовтня 2020 р. сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 14,739 млрд євро в рамках 479 проектів. На стадії реалізації знаходиться 8 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом позик 1 701,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проектами станом на 01.10.2020 – 912,58 млн євро (53,65% загальної суми позик).

Відповідно до Указу Президента №379/92 від 14.07.1992 Україна отримала членство в Європейському банку реконструкції та розвитку в серпні 1992 року. За цей час між Україною та ЄБРР було домовлено про фінансування 407 проектів на загальну суму 12,655 млрд євро.

На етапі впровадження сьогодні знаходиться 169 проектів на загальну суму 3,631 млрд євро, а частка проектів, залучених приватним сектором, становить 44%.

Окрім кредитів Україна отримує також від ЄБРР безоплатну технічну допомогу. За 2018 рік загальна сума такої допомоги склала 21,6 млн євро. Найбільші кошти йдуть на фінансування промисловості, бізнесу та сільського господарства – загалом близько 35% від усіх коштів, що становить 1,255 млрд євро. Наступна за обсягом частка коштів надходить до енергетичної галузі – 1,008 млрд євро (28%).

Трохи менше отримали промисловість, бізнес та сільське господарство – 970 млн євро (27%). Найменше коштів для фінансування отримали фінансові інституції – 11%, тобто приблизно 397 млн євро. (рис. 2.1).

У найближчій перспективі з метою підтримки та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу ЄБРР планує відкрити 15 нових офісів в Україні на базі уже функціонуючих бізнес-організацій. Підтримка саме цього сектору є одним з найголовніших пріоритетів діяльності даної організації згідно з Ініціативою розвитку малого бізнесу, що впроваджена з липня 2014 року.

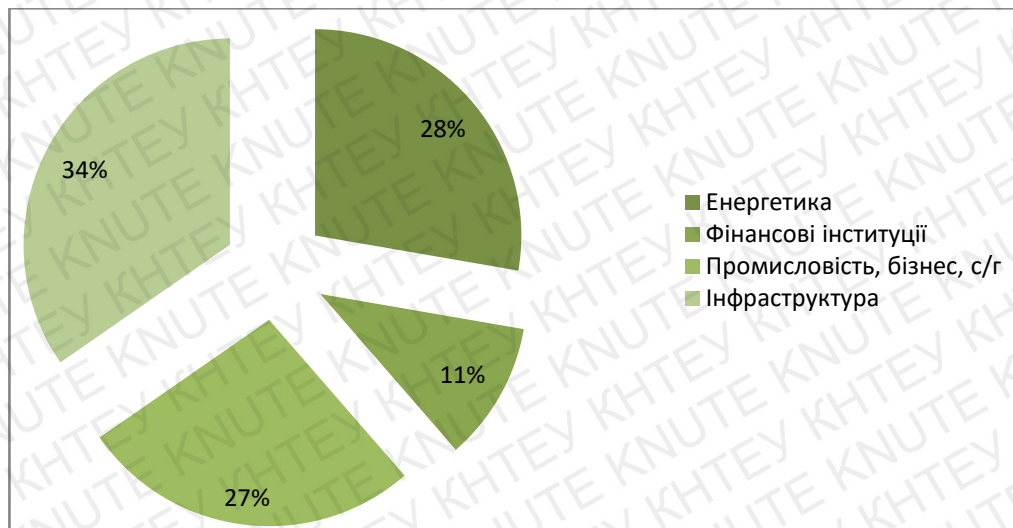

Рис. 2.1. Фінансування поточних проектів ЄБРР за секторами економіки

Джерело: складено автором за даними статистичної звітності ЄБРР

У рамках дії ініціативи українські підприємства зможуть отримати кошти загальноєвропейського фонду кредитної підтримки загальним обсягом 100 млн євро. До того ж ЄБРР спільно з ЄС планує надавати не лише фінансову, а й консультативну допомогу українським підприємствам. Обмін досвідом та запозичення практик європейського ведення бізнесу також можуть стати одним з ключів для покращення діяльності українських компаній.

Завдяки цій програмі підприємства отримують дуже широкі можливості для свого подальшого розвитку.

Для прикладу, серед проектів, які ЄБРР впроваджує в Україні, – це «Доступне тепло для співробітників». Проект здійснюється спільно з НАК «Нафтогаз України» та при співпраці АТ «Ощадбанк».

Його сутність полягає у встановленні енергоефективних систем індивідуального опалення, що за попередніми розрахунками зменшить витрати на опалення на 30–40%. Іншим прикладом успішної співпраці є надані ЄБРР кредити обсягом 20 млн дол. таким українським аграрним підприємствам як «Зерно–Агротрейд» та «Цукорагропром», які є дочірніми підприємствами українського агропромислового холдингу «Астарта».

Мета кредитування – впровадження сучасних інформаційних технологій, що покликані активізувати в Україні розвиток точного землеробства. Очікується, що ці сільськогосподарські технології у перспективі мають змогу збільшити врожайність та скоротити використання шкідливих мінеральних добрив приблизно на 15%.

Найновішим проектом між Україною та ЄБРР є надання позики у розмірі 52 млн євро найбільшій газодобувній компанії України «Укргазвидобування», який був ухвалений 8 жовтня 2018 року. Метою надання кредиту є купівля нових установок для ремонту свердловин та підвищення енергоефективності. Дане обладнання слугуватиме для рекуперації скидного тепла під час процесів газопереробки, що, в свою чергу, дозволить зменшити викиди вуглекислого газу в повітря.

Але досвід співробітництва містить і менш успішну практику реалізації проектів. Так, спільний проект ЄБРР та найбільшого в світі виробника соняшникової олії, компанію «Кернел», щодо надання позики для розвитку інфраструктури агробізнесу. Сторони узгодили проект на суму 110 млн євро, проте його фінансування було припинено через низку причин, одна з яких – конфлікт інтересів одного з бенефіціарів компанії «Кернел». Також було інвестовано 879,2 млн євро через механізм грантових програм у проекти підтримки реформ державного апарату та боротьби з корупцією, посилення моніторингу процесу проведення реформ з боку суспільства, запровадження децентралізації самоврядування тощо.

Зазначимо, що процес регулювання технічного співробітництва як з Європейським банком реконструкції та розвитку, так і з іншими міжнародними організаціями та державами–донорами регламентують міжнародні договори, укладені урядом України.

За останніми даними, наразі ЄБРР надає допомогу за 16 проектами, загальна сума фінансування складає приблизно 21,6 млн євро. Воно також охоплює фінансування проектів технічної допомоги, таких стратегічно важливих сфер (рис. 2.2).

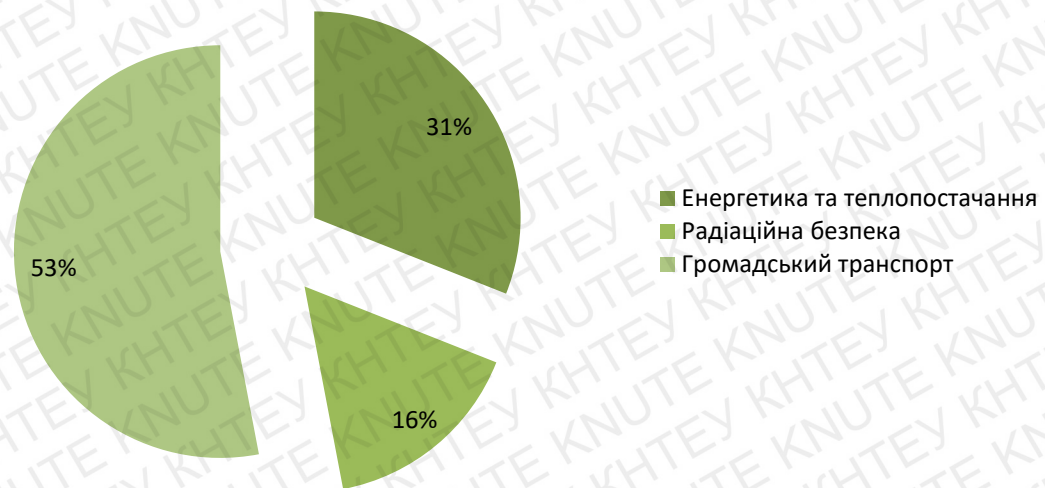

Рис 2.2. Розподіл коштів між сферами фінансування проектів технічної допомоги

Джерело: складено автором за даними статистичної звітності ЄБРР

1. Енергетика та теплопостачання – загальний обсяг коштів складає 6,59 млн євро, або 31% від загальної суми. У межах цього фінансування здійснюється робота щодо вдосконалення потужностей українських електростанцій, модернізації теплових мереж, впровадження технологій з видобутку альтернативної енергії тощо.

2. Радіаційна безпека – загальний обсяг коштів складає 3,46 млн євро (16% від загальної суми). За даним напрямом здійснюється моніторинг чорнобильських проектів.

3. Громадський транспорт – загальний обсяг коштів складає 11,54 млн євро (53% від загальної суми). За даними напрямом впроваджуються проекти з розширення мережі громадського транспорту в таких містах як Львів (розширення трамвайної мережі), Дніпро, Харків та Київ (розширення метрополітену), Одеса (розширення тролейбусної мережі).

Проте, якщо говорити про подальші перспективи розвитку співробітництва, то наразі прогнозують зміни у співвідношенні розподіл у коштів для проектів технічної підтримки в бік сфери енергетики та теплопостачання. Така переорієнтація зумовлена тим, що наразі ведуться перемовини щодо низки проектів, пов'язаних саме з енергетикою і

Європейський банк реконструкції та розвитку планує виділити для розвитку даної галузі значні суми коштів вже найближчим часом. Але не все так добре. Аналіз даних (рис.2.3) свідчить, що після піку 2014 року, який пояснюється підтримкою України на фоні складної геополітичної та економічної ситуації, йде спад як у кількості проектів, так і в їхній змістовності.

З 2016 року (36 проектів) наразі спостерігається динаміка до скорочення і на 2019 рік, кількість проектів, які фінансуються за кошти ЄБРР скоротилася на 25% (27 проектів). Аналіз причин такого скорочення свідчить про неякісну підготовку проектів та проектної документації перед поданням на розгляд до ЄБРР, невідповідність масштабів проекту, сумнівна можливість втілення проекту в життя, неблагонадійність позичальників. Як наслідок, Радою директорів було відхилено 5 проектів, представлених до розгляду у 2017 році. Для порівняння, роком раніше такий проект був лише один.

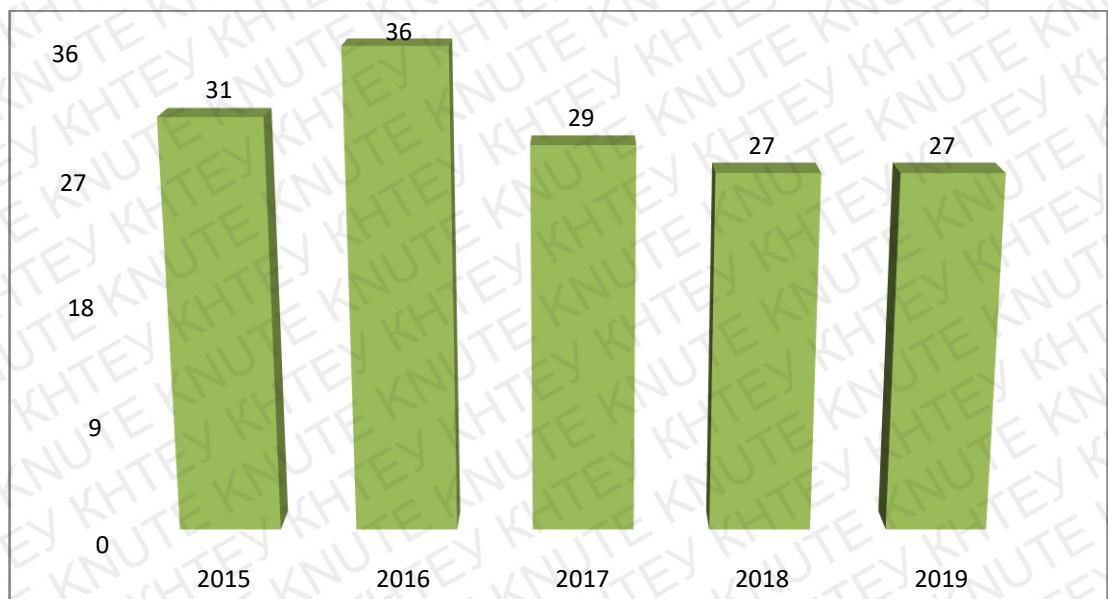

Рис. 2.3. Кількість проектів, фінансованих ЄБРР у 2015-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними звітності ЄБРР

Щодо вартісної оцінки динаміки співпраці. Фінансування у 2018 році скоротилося більш ніж удвічі (приблизно на 52%), порівняно з 2016 роком. Серед причин – розчарування у ефективності реформ, які впроваджуються урядом України та відсутність у країні прозорої системи відстежування за використанням коштів і неможливість оцінити ефективність їх використання,

що, звичайно, підвищує ризикованість вкладення на надання коштів для інвесторів та кредиторів. Усе ж 2019 рік продемонстрував позитивну динаміку порівняно з попереднім періодом і зростання показника на 27% – з 581 млн євро до 740 млн євро. Перш за все, це було спричинено зростанням масштабності проектних заявок, наданих від України, що розроблювалися великими державними та приватними підприємствами в основному з метою оновлення основних фондів та збільшення оборотних капіталів.

За прогнозами аналітиків, динаміка зростання має зберегтися, щонайменше у короткостроковому періоді, адже результати за 3 квартали 2020 року вже вийшли на рівень річного показника 2019 року і за підсумками року мають їх перевершити (рис. 2.4.)

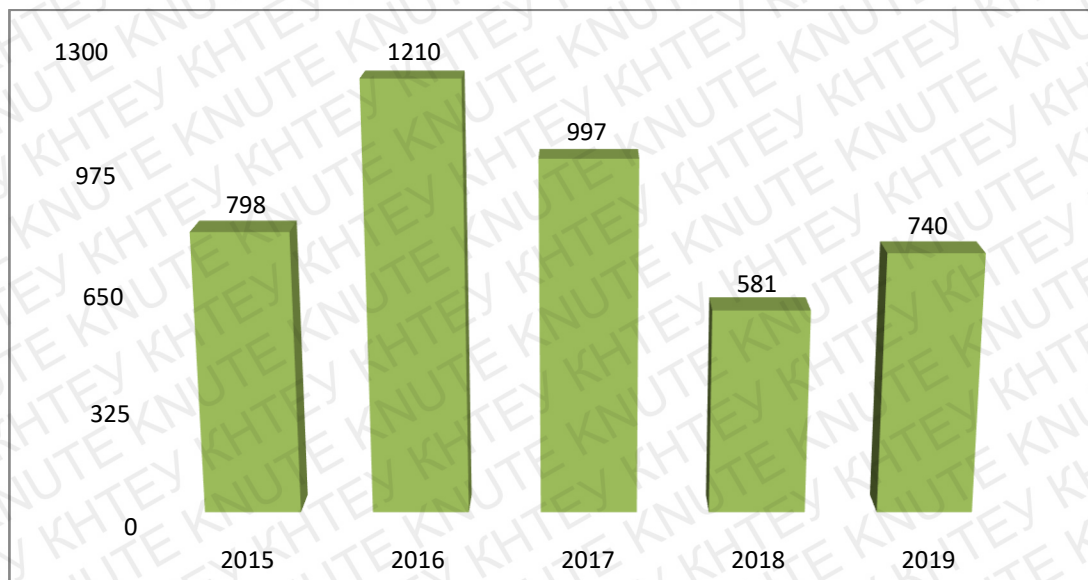

Рис. 2.4. Вартість фінансування проектів ЄБРР за 2015-2019 рр., млн євро

Джерело: складено автором за даними звітності ЄБРР

Для стимулювання зростання економіки країни шляхом реалізації потенційних проектів через співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями та ЄБРР зокрема, Україна, в особі уряду мусить виробити стратегії співробітництва, що дозволили б залучити необхідні ресурси, що дозволили б залучити необхідні ресурси для розвитку важливих галузей економіки.

2.2 Стратегія дій АТ «Ощадбанк» для залучення інвестицій ЄБРР

22 лютого 2018 року було прийнято і затверджено Міністерством Фінансів та ЄБРР Стратегію розвитку Державних банків до 2022 року.

Основними напрямками затвердженої стратегії є:

1. Удосконалення ефективності моделі управління банками державного сектора шляхом поліпшення дисципліни і реалізації стратегії, а також створення більш високої вартості для держави перед виходом з капіталу банків. Модель управління банками має бути єдиною і всі функції з управління і контролю за банками, які належать державі, повинні бути консолідовані в Міністерстві фінансів.

2. Впровадження планів виходу держави з капіталу банків для забезпечення підвищення їхньої вартості.

3. Впровадження стратегій для окремих банків з метою відновлення їхньої діяльності як стабільних, прибуткових установ, що функціонують на комерційних засадах.

4. Розробка і впровадження підходів для роботи з непрацюючими кредитами з метою зменшення тиску на баланси банків державного сектора, максимізації їхньої залишкової вартості. [21]

На даний момент, аналізуючи чистий процентний дохід АТ «Ощадбанк» протягом останніх років перебував у діапазоні 5,5-5,9 млрд грн щороку. Однак операційні витрати банку у цей період збільшились більш ніж у два рази – з 4,3 до 8,6 млрд грн. Непроцентні доходи перебували в межах 1,9-3,6 млрд грн на рік.

Основний внесок у ситуацію з дохідністю банку мало вирахування резерву на знецінення активів, що давали процентні доходи. В результаті чистий збиток банку у 2015 р. становив майже 12,3 млрд грн., а протягом 2016-2018 рр. перебував у межах 161-559 млн грн.

Підсумуємо актуальну оцінку фінансового стану АТ «Ощадбанк» розрахунком низки коефіцієнтів ефективності діяльності банку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	2015	2016	2017	2018	I півріч. 2019
Рентабельність капіталу, ROE	Чистий прибуток / власний капітал	15%	-166,8	3,0	1,8	0,9	0,7
Рентабельність активів, ROA	Чистий прибуток / сукупні активи	Не менше 1%	-7,7	0,2	0,2	0,1	0,1
Чиста процентна маржа, ЧПМ	Процентні доходи / ділові активи	4,5%	3,8	2,9	2,5	2,7	1,4
Чиста непроцентна маржа («тягар» банку), ЧНМ	Непроцентні доходи / ділові активи	-	1,2	1,7	1,8	1,0	1,2

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк»

Коефіцієнт рентабельності капіталу (ROE) характеризує ефективність використання капіталу і розраховується як відношення чистого прибутку до балансового капіталу. Він показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. У світовій практиці ROE є основним показником ефективності діяльності банку. Вважається, що банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника становить не менше 15%, хоча для великих банків мінімальний поріг може складати 6%. [5]

З даних табл. 1.4 простежується, що ROE АТ «Ощадбанк» не відповідає жодному з цих порогових значень навіть попри те, що частка власного капіталу в структурі пасивів банку незначна (протягом 2015-2019 рр. вона перебувала в межах 4,6-8,4%). Значення ROE для досліджуваного банку протягом 2016-2019 рр. знизилось з 3,0 до 0,7%.

Вочевидь, максимізація прибутків не належить до пріоритетів керівного складу АТ «Ощадбанк» як державного банку України.

Для подальшого предметного розуміння необхідності залучення інвестиційних коштів, проаналізуємо більш детально всі показники ліквідності фінансової звітності АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр. за допомогою таблиці 2.2.

Значення коефіцієнту високоліквідних активів підтверджує попередній висновок про надмірну частку відповідних активів у загальній структурі АТ «Ощадбанк». При нормативному діапазоні 15-20% значення коефіцієнту поступово знизилось з 50,7% у 2015 р. до 43,4% у 2018 р. Високе значення коефіцієнту загальної ліквідності свідчить про те, що ділові активи банку здатні покрити всі зобов'язання банку в повному обсязі.

Це повністю підтверджується для АТ «Ощадбанк», де значення відповідного показника сягає 101,2-110,4%.

Таблиця 2.2
Показники ліквідності АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	2015	2016	2017	2018	I півріч. 2019
Коефіцієнт високоліквідних активів, Ква	Високоліквідні активи / ділові активи	15-20%	50,7	38,5	47,6	43,4	-
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, Кзл	Ділові активи / зобов'язання	Не менше 100%	101,2	103,9	110,4	103,3	102,6
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, Крл	Продуктивні активи / зобов'язання	70-80%	79,1	73,7	85,2	92,4	83,0
Коефіцієнт ліквідного співвідношення кредитів і депозитів, Клкд	Кредитний портфель / кошти клієнтів	150%	69,5	45,3	49,6	43,9	39,8
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, Кглз	Високоліквідні активи / зобов'язання	Більше 30%	51,3	40,0	52,6	44,9	-
Коефіцієнт стабільності депозитної бази, Ксдб	Депозити до запитання / строкові депозити	Більше 50%	90,7	115,0	83,0	77,2	82,5

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк»

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань, оптимальний рівень цього індикатора знаходиться в межах 70-80%. АТ «Ощадбанк» перебував у цих межах протягом 2015-2016 рр. з рівнем даного коефіцієнта 73,7-79,1%, однак через надмірну ліквідність, починаючи з 2017 р., перевищив граничні

значення й сягнув 92,4% у 2018 р. Аналогічна ситуація спостерігається й за коефіцієнтом генеральної ліквідності, що вказує на здатність банку погасити свої зобов'язання високоліквідними активами та шляхом реалізації майна. Станом на 2018 р. АТ «Ощадбанк» міг погасити високоліквідними активами 44,9% своїх зобов'язань при необхідних 30%.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення кредитів та депозитів перебуває на незадовільному рівні (39,8% у I півріччі 2019 р. при нормі в 150%), що додатково засвідчує проблеми у формуванні та реалізації кредитної політики банку.

З іншої сторони, коефіцієнт стабільності депозитної бази АТ «Ощадбанк» становить більше 50% (82,5% у I півріччі 2019 р.), що вказує на високу ліквідність цієї бази завдяки високій частці депозитів до запитання відносно строкових депозитів.

Розглянемо показники ділової активності АТ «Ощадбанк» через таблицю 2.3.

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти, й ефективністю та раціональністю їх розміщення. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи показує співвідношення дохідних активів і залучених коштів. Для АТ «Ощадбанк» даний показник зростав у період 2015-2018 рр. з 62,1 до 77,3%, досягши оптимальних значень.

У структурі оптимального співвідношення залучених коштів до зобов'язань (75%) найбільш ефективним вбачається цей поділ на 50% для строкових депозитів, 20% для рахунків (депозитів) до запитання та 5% для коштів інших банків.

Вказана пропорція для АТ «Ощадбанк» під час аналізованого періоду не спостерігалась. За підсумками 2018 р. вона становила, відповідно, 43,6, 33,7 та 0,0%. Очевидно, що досліджуваному банку слід приділити більшу увагу залученню депозитів від фізичних осіб та корпоративних клієнтів, за для покращення капіталу.

Показники ділової активності АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показник	Формула	Норма	2015	2016	2017	2018	I півріч. 2019
Коефіцієнт активності залучення коштів юридичних та фізичних осіб, Кзд	Кошти клієнтів / Зобов'язання	75%	62,1	74,7	74,1	77,3	84,0
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів, Кзсд	Строкові депозити / Зобов'язання	50%	32,6	34,8	40,5	43,6	46,1
Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання, Кздз	Депозити до запитання / Зобов'язання	20%	29,5	40,0	33,6	33,7	38,0
Коефіцієнт активності залучення коштів банків, Кзкб	Кошти банків / Зобов'язання	5%	10,9	2,4	3,2	0,0	0,0
Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів, Кпа	Продуктивні активи / Ділові активи	75%	78,2	71,0	77,2	89,5	80,9
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель, Кікп	Кредитний портфель / Ділові активи	35%	42,6	32,6	33,3	32,8	32,6
Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність, Кін	Інвест. портфель / Ділові активи	40%	35,5	38,4	43,9	56,7	48,3

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк»

Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів у діяльності АТ «Ощадбанк» перебуває на високому рівні (89,5% при нормі 75% станом на 2018 р.), що відповідає цілеспрямованому задіянню ресурсів для ведення профільної діяльності банку – надання кредитів та інвестування у цінні папери. При цьому частка інвестицій дещо перевищує нормативне значення (56,7% при нормі 40%), тоді як частка кредитів залишається дещо нижчою (32,8% при нормі 35%) та має тенденцію до зниження (з 42,6 до 32,8% протягом 2015-2018 рр.). Отже, банку доцільно приділити більшу увагу розширенню свого кредитного портфеля.

Також ЄБРР та Україна домовилися про сприяння в трансформації великого державного банку, безпосередньо «Ощадбанк» також візьме участь у програмі торговельного фінансування ЄБРР. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Уряд України ще у 2016 році узгодили

заходи з підтримки реформування найбільшого українського державного банку АТ «Державний ощадний банк України» («Ощадбанк»). Ця угода є частиною ширшої ініціативи, яка спрямована на реформування державних фінансових установ, і в якій крім ЄБРР також беруть участь інші міжнародні фінансові організації (МФО). На практиці це означає, що до 2022 року частка держави на банківському ринку повинна зменшитися приблизно до 24%. Укргазбанк і ПриватБанк планують продати, а в Ощадбанк впустити інвесторів у вигляді МФО та ЄБРР. Плани щодо зменшення частки участі держави в АТ «Ощадбанк» зображено на рис. 2.5.

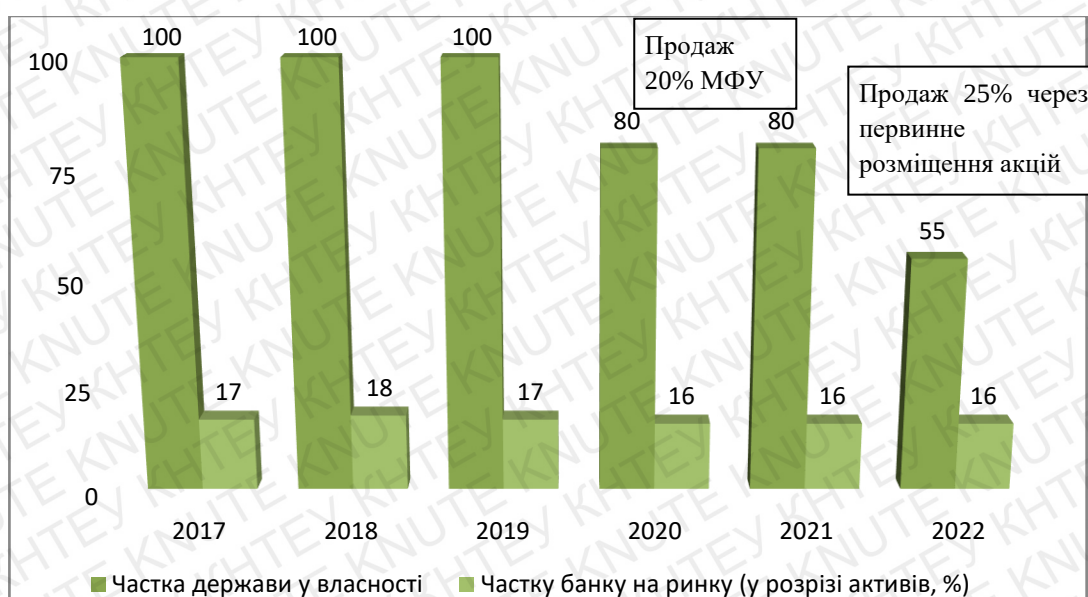

Рис. 2.5. Стратегія виходу держави з частки АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк»

Меморандум порозуміння, підписаний Міністром фінансів України Олександром Данилюком, головою правління Ощадбанку Андрієм Пишним та Керуючим директором ЄБРР у країнах Східної Європи та Кавказу Франсісом Маліжем, передбачає надання Ощадбанку підтримки в розробці та впровадженні комплексної програми трансформації з метою його комерціалізації та підготовці до наміченої часткової приватизації у 2022 р. ЄБРР також надасть АТ «Ощадбанк» комплексний пакет технічної допомоги, що буде на цьому першому етапі в основному спрямована на: розвиток спроможності в сфері кредитування малих та середніх підприємств та

підвищення операційної ефективності мережі його відділень. Безпосередньо затверджена стратегія дій Ощадбанку на найближчі роки ґрунтується на семи ключових компонентах, що допоможуть максимально підготувати банк до залучення ЄБРР як основного інвестора та акціонера, зображена на рис. 2.6.

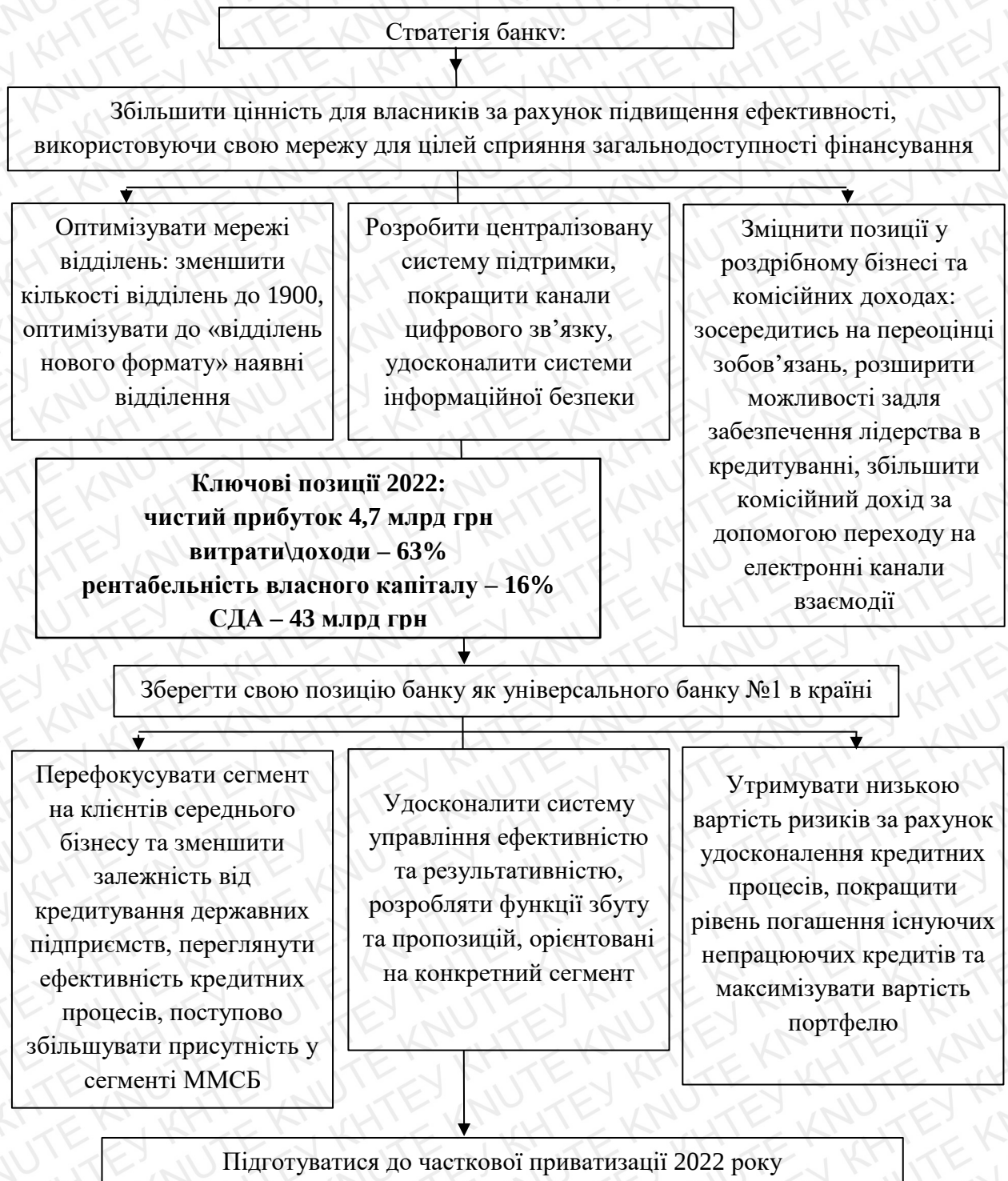

Рис 2.6. Стратегія дій АТ «Ощадбанк» для залучення інвестицій ЄБРР

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності АТ «Ощадбанк».

Меморандум порозуміння, підписаний Міністром фінансів України Олександром Данилюком, головою правління Ощадбанку Андрієм Пишним та Керуючим директором ЄБРР у країнах Східної Європи та Кавказу Франсісом Маліжем, передбачає надання Ощадбанку підтримки в розробці та впровадженні комплексної програми трансформації з метою його комерціалізації та підготовці до наміченої часткової приватизації у 2022 р.

У контексті цього співробітництва ЄБРР також може в подальшому інвестувати кошти в акціонерний капітал АТ «Ощадбанк» за умови досягнення останнім ключових цілей процесу трансформації, визначених у Меморандумі. Це стратегічне партнерство передбачає реалізацію конкретних заходів, спрямованих на підтримку подальшої комерціалізації АТ «Ощадбанк», покращення його корпоративного управління та передачу банківських ноу-хау. Реалізація цих заходів відбуватиметься з використанням технічної допомоги, що фінансуватиметься зі Спеціального фонду акціонерів ЄБРР.

Першим кроком, ЄБРР включить АТ «Ощадбанк» до своєї Програми сприяння розвитку торгівлі (ПСРТ) з можливістю надання гарантій на суму до 50 мільйонів євро для підтримки українських експортерів та імпортерів.

ПСРТ ЄБРР спрямована на розвиток міжнародної торгівлі у країнах операцій ЄБРР, у тому числі України. У рамках цієї програми банк надає гарантії міжнародним підтверджуючим банкам, беручи на себе політичні та комерційні платіжні ризики міжнародних торговельних трансакцій, що здійснюються банками у країнах операцій ЄБРР. ЄБРР також надасть АТ «Ощадбанк» комплексний пакет технічної допомоги, що буде на цьому першому етапі в основному спрямована на: розвиток спроможності в сфері кредитування малих та середніх підприємств та підвищення операційної ефективності мережі його відділень. [13]

За даними міністерства фінансів Меморандум між Урядом, АТ «Ощадбанк» та ЄБРР є частиною загальної концепції реформи державних банків, яка покликана зробити держбанки ефективними та прозорими, що, в

свою чергу, призведе до економії державних коштів, що мала би піти на щорічну капіталізацію банків, та підвищення конкретності послуг. Ці кошти держава зможе направити на розвиток економіки. Підписання Меморандуму є першим кроком, в якому сторони зафіксували свої подальші наміри та кроки.

Далі необхідно: затвердити Урядом та прийняти у Парламенті законопроект щодо зміни корпоративного управління державних банків; сформувати оновлені наглядові ради, які складатимуться із незалежних директорів та представників держави. Покращити внутрішні процеси та ефективність управління держбанків. Підписання Меморандуму є позитивним сигналом для міжнародних інвесторів та вагомим підтвердженням того, що АТ «Ощадбанк» змінюється. Це також матиме позитивний вплив на вартість банку.

Отже, як бачимо з дослідження, ЄБРР плідно підтримує фундаментальні реформи, що розпочато Урядом у банківському секторі України. Підписання Меморандуму та дотримання його стратегії має допомогти одній з найбільших фінансових установ у країні, клієнтська база якої налічує 5,6 мільйонів фізичних осіб, стати успішною та конкурентоспроможною, як всередині країни так і за її межами. Вже зараз ЄБРР та безпосередньо Франсіс Маліж, керуючий директор, відзначають позитивні зміни, які демонструє АТ «Ощадбанк», що являє собою потужний сигнал для закордонних інвесторів. Згідно проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності АТ «Ощадбанк», він успішно впроваджує програму модернізації найбільшої і найстарішої банківської мережі. Комерційний потенціал держбанку колосальний.

Для того щоб він почав працювати, було зроблено значну «домашню роботу», що включає в себе розробку стратегії розвитку, побудову повноцінного роздрібного бізнесу, запуск ММСБ напрому, приведення фінансової звітності та ризик-політики у відповідність із міжнародними стандартами, роботу з проблемними активами, реформування системи закупівель та багато іншого.

Висновки до розділу 2

1. ЄБРР впроваджує в Україні «Доступне тепло для співробітників». Проект здійснюється спільно з НАК «Нафтогаз України» та при співпраці АТ «Ощадбанк».
2. Найбільшим проектом між Україною та ЄБРР є надання позики у розмірі 52 млн євро найбільшій газодобувній компанії України «Укргазвидобування».
3. ЄБРР та Україна домовилися про сприяння в трансформації та модернізації Ощадбанку, а саме участь у програмі торговельного фінансування ЄБРР. Стратегічне партнерство передбачає по крокову реалізацію заходів, спрямованих на підтримку подальшої комерціалізації АТ «Ощадбанк», покращення його корпоративного управління та передачу банківських ноу-хау.
4. ЄБРР включить Ощадбанк до своєї Програми сприяння розвитку торгівлі з можливістю надання гарантій на суму до 50 мільйонів євро для підтримки українських експортерів та імпортерів.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ОЩАДБАНК» ЧЕРЕЗ СПІВПРАЦЮ З ЄБРР

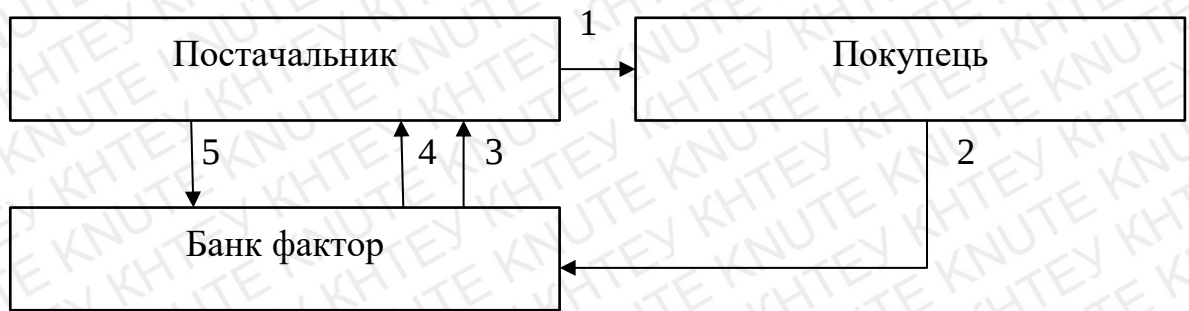
3.1. Шляхи удосконалення міжнародної банківської діяльності АТ «Ощадбанк» за допомоги інвестицій ЄБРР

При проведенні дослідження обумовленого темою роботи було виявлено «слабке місце» в міжнародній діяльності АТ «Ощадбанк» - сучасне кредитування, яке варто би було вивести на міжнародний рівень, саме тому розглянемо подальшу можливість удосконалення міжнародної банківської діяльності через направлення інвестицій ЄБРР саме в цю сферу, що покращить рентабельність АТ «Ощадбанк» для міжнародних інвесторів та виведе банк на міжнародний рівень.

Проблеми у кредитуванні як фізичних, так і юридичних осіб сповільнюють процес фінансування реальних секторів економіки та, як результат, унеможливають ефективний перерозподіл капіталу в економіці країни.

Для їх вирішення та як результат пришвидшення руху грошової маси як у фінансовому, так й у виробничому сегментах доцільно використовувати наступні механізми: факторинг, випуск векселів, операції РЕПО, випуск облігацій, інвестування ФОН та ФФБ (в іпотечному кредитуванні).

Метою факторингового обслуговування є своєчасне інкасування боргів для скорочення втрат унаслідок затримки платежів, що пов'язує цю операцію з різновидом торговельно-комісійних операцій банків. Так факторинг доцільно використовувати у випадку несвоєчасного погашення кредитів та при потребі у вільних грошових коштах. Класична схема факторингу має наступний вигляд (рис. 3.1.).

- 1 – відвантаження товару і виставлення покупцеві платіжної вимоги;
- 2 – пересилання платіжної вимоги факторові;
- 3 – оплата платіжної вимоги постачальникові (80-90 %);
- 4 – перерахування покупцем суми платіжної вимоги;
- 5 – оплата решти вартості вимоги мінус комісійні.

Рис. 3.1. Схема здійснення факторингової операції

Джерело складено автором на основі власних розробок

Використання факторингу для постачальника вигідне тим, що:

- прискорюється товарообіг;
- зменшується ризик неплатежів;
- поліпшується процес інкасування боргів;
- зменшуються витрати, пов'язані з обліком та інкасацією боргів.

Фактор при здійсненні факторингових операцій розширює коло операцій та клієнтів, диверсифікує доходи і ризики. Згідно з наведеною схемою факторингова операція має лише один суттєвий недолік, а саме – розрізненість у часі між пунктами 3 та 4.

Так, якщо цей період є довгим, у фактора може з'являтися потреба у коштах, а постачальник не отримуватиме свої 10-20 % від суми угоди із покупцем.

В такому випадку, якщо покупець є юридичною особою з-за кордону, доцільніше використовувати переказний вексель (тратту). По-перше, це забезпечить своєчасне надходження постачальнику суми більшої за 90 % від вартості угоди, по-друге векселеотримувач може продавати вексель у будь-який момент залежно від потреби у коштах.

Тратта також вирішує проблему «офіційної невідповідності» позичальника вимогам банку при кредитуванні.

Купівля векселя фактично є операцією з купівлі цінного паперу, тому при купівлі векселя банку на міжнародному рівні вже необхідно дотримуватись геть інших нормативів щодо ліквідності та структури портфелів цінних паперів.

Таким чином, при взаємному бажанні банку та позичальника у здійсненні кредитної операції, яка не відповідатиме чинним стандартам у сфері кредитування, позичальник може виписати вексель та отримати його номінальну вартість за мінусом обумовленого банківського відсотка. Іншим альтернативним варіантом банківському кредитуванню при його «офіційній неможливості» є операції РЕПО. Класичні операції РЕПО здійснюються із використанням цінних паперів та мають наступний вигляд (рис. 3.2.).

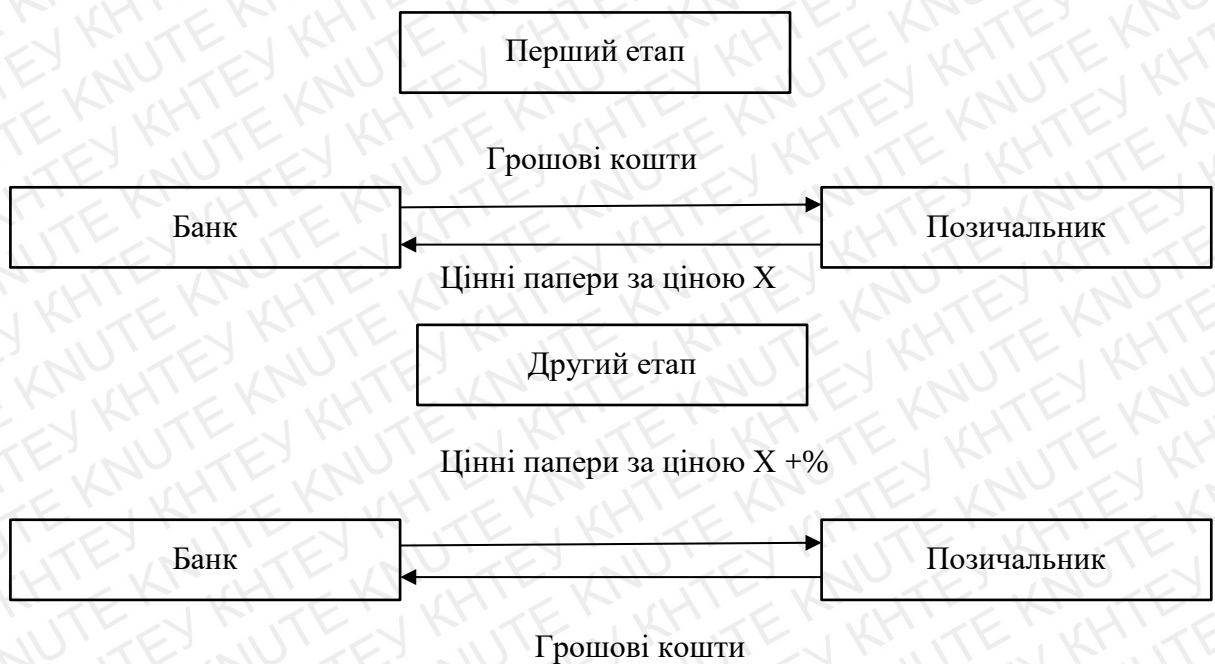

Рис. 3.2. Класичні операції РЕПО

Джерело складено автором на основі власних розробок

Таким чином, в обумовлений період позичальник здійснює викуп власних цінних паперів, з різницею у ціні, яка визначає банківський відсоток. В Україні операції РЕПО законодавчо не регламентовані, тому, як правило, зазвичай сторони укладають одночасно два звичайні контракти з купівлі-

продажу цінних паперів із протилежним спрямуванням, із різницею у ціні та часі поставок цінних паперів проти оплати.

Ключовою проблемою у здійсненні такого альтернативного виду кредитування є вимоги Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку при укладанні договорів купівлі-продажу цінних паперів щодо наявності на рахунку продавця ЦП обумовленої договором кількості зазначених цінних паперів.

Таким чином зазначений вище «український формат» операції РЕПО можливий лише при наявності на рахунку банку необхідної кількості цінних паперів того самого випуску, що зазначені у договорі. Для вирішення цієї проблеми, банку та позичальникам було б доцільно в операціях РЕПО замість

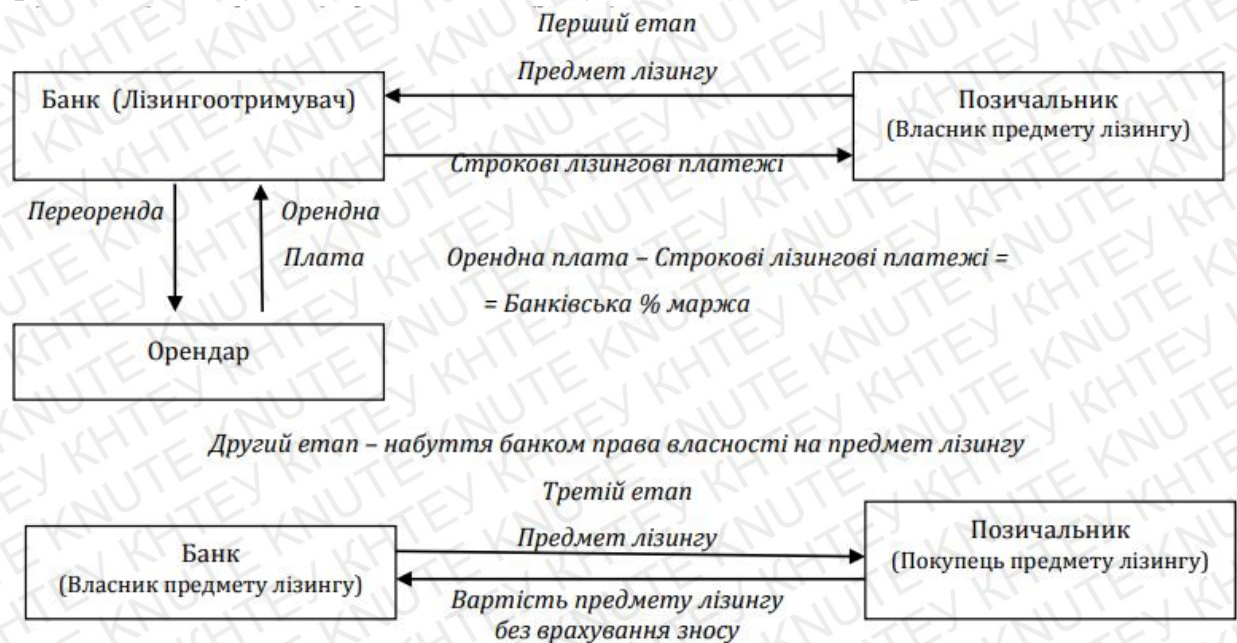

Рис. 3.3. Альтернативна схема РЕПО

Джерело складено автором на основі власних розробок

Особливістю наведеної схеми може бути хіба що урахування терміну експлуатації предмета лізингу таким чином, щоб вартість його зношення під час експлуатації не перевищила ефективну ставку відсотка кредитування та щоб така операція виправдовувалась фінансово.

Використання саме такої схеми є доцільним під час фінансово-економічної кризи в країні, коли ставки кредитування є завищеними, що унеможлиблює раціональне функціонування фінансових потоків. Також в

окремому порядку, вагомим є обговорення гарантії позичальника щодо обов'язкового зворотного викупу предмета лізингу за обумовленою ціною. Зменшити ризики щодо зворотного викупу предмету лізингу за обумовленою ціною в обумовлений час, на нашу думку, зможе використання (в наведеній на рис. 3.3.) форвардного контракту, активом за яким виступатиме предмет лізингу.

Обов'язковість та незворотність виконання форвардного контракту без можливості його обороту забезпечить його виконання з боку позичальника. Описані рекомендації щодо використання механізмів пришвидшення обертання коштів в економіці, а саме: факторингу, випуску векселів, операцій РЕПО із використання елементів лізингу – доцільно використовувати у разі неможливості надання банком позичальнику кредиту звичайним прозорим способом. [20]

Іншим альтернативним видом кредитування може стати викуп банком облігацій позичальника на міжнародному рівні. Цей спосіб фінансування використовується із позичальниками, які відповідають високим вимогам щодо кредитоспроможності, тому що, по-перше, купувати їх боргові цінні папери в іншому випадку недоцільно, а по-друге, при низькій кредитоспроможності зареєструвати випуск облігацій у НКЦПФР просто неможливо. Інвестування банком коштів у високоліквідні боргові цінні папери є досить прибутковим напрямком фінансової діяльності. Формування власного портфеля якісних боргових цінних паперів диверсифікує банківські ризики та значно підвищує ліквідність банку. Особливу роль у формуванні грошових потоків країни відіграє купівля банками облігацій внутрішньої державної позики та облігацій місцевих позик.

Формування портфеля цінних паперів за рахунок цих фінансових активів – це непряме фінансування економіки країни та соціального розвитку держави. Банку як інвестору варто пам'ятати, що вкладання коштів у консервативні цінні папери, якими є облігації, є доцільним за умов сталого розвитку економіки.

3.2. Оцінка ефективності запропонованих заходів

Розглянемо можливість запропонованих операцій на базових цифрах.

Доцільність використання форвардного контракту у системі кредитування наведемо нижче (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Теоретичні умови кредитування із використанням системи форвардних контрактів

Сума кредиту	Спот %	Очікуваний за рік %	Плата за форвард за рік
100 %	20 %	24 %	2 %
100 грн	20 грн	24 грн	2 грн

Джерело складено автором на основі власних розробок

Припустимо, що отримавши плату на форвард з терміном виконання за 1 рік, банк надав на поточний рік вказані 100 грн, за поточних умов у 20 %, таким чином, за результатами року зі 100 грн банк отримає тіло кредиту, відсоток, плату за форвард та відсоток від розміщення плати за форвард у кредит: $100 + 20 + 2 + 0,4 = 122,4$ грн (або 120 грн без форвардного контракту) Через рік банк повинен за умовами форвардного контракту надати клієнту кредит за умовами минулого року, але без збитку собі.

Тобто за 2 роки кредитування банк повинен отримати 44 % (без урахування плати за форвард), враховуючи, що у першому році банк отримав 20,4 % (без урахування плати за форвард) у другому році отримаємо: $44 - 20,4 = 23,6$ %. Кредитування за умов форварду забезпечить надходження: $100 * 20 \% + 100 = 120$ грн (20 %). Банку необхідно забезпечити надходження ще 3,6 % від суми кредиту.

Це можливо, якщо зобов'язати клієнта у тому ж форварді взяти кредит на суму відсотка у розмірі різниці між реальною та заявленою ставками за поточних умов: $100 * 3,6\% = 3,6$ грн $X * 0,24 = 3,6$ грн $X = 15$ грн Таким чином кредитування за форвардним контрактом складатиметься з двох частин: 1. $100 * 20 \% + 100 = 120$ грн 2. $15 * 24 \% + 15 = 18,6$ грн.

Зважена процентна ставка складатиме: $((120 + 18,6) / (100 + 15) - 1) * 100 \% = 20,5 \%$. Загальні % витрати позичальника: $2 \% + 20,5 \% = 22,5 \%$ (або 24 % без форвардного контракту).

Рентабельність банківського кредитування без використання форвардного контракту за 2 роки мала б наступний вигляд: $0,2 + 0,24 = 0,44$. Із використанням форварду: $(22,4/100) + (38,6/115) = 0,61$.

Таким чином використання форвардного контракту із зазначеними умовами є взаємовигідним і для банку, і для позичальника. Але може скластися ситуація, коли очікуване здорожчання кредитних коштів на ринку до 24 % не відбудеться, а навпаки станеться їх здешевлення до 17 %.

Тоді контрактом має передбачати надання клієнту кредиту за поточних умов (17 %), але на таку суму, при погашенні якої б утворювався платіж згідно з умовами контракту – 120 грн: $X * 1,17 = 120$ грн $X = 102,56$ грн. Загальні % витрати позичальника складуть: $17 \% + (2 / 102,56) * 100 \% = 17 \% + 1,95 \% = 18,95 \%$.

У цьому випадку 1,95 % виступає фактично як плата за страховку на підвищення вартості кредитування. У будь-якому разі це менше за ціну спот = 20 %. Таким чином систему банківського кредитування із використанням форвардного контракту можна описати наступним чином: Грошовий потік банку у перший рік: $W_t = V + V*i + V*k + (V*i*k)$, де: W_t – грошовий потік за наданням кредиту у спот-періоді; V – сума кредиту, що надається; i – базова процентна ставка; k – плата за форвард.

Грошовий потік банку у другий рік: $W(t+1) = (V*i + V) + (V_x*i(t+1) + V_x)$, де: $W(t+1)$ – грошовий потік за наданням кредиту у новому періоді; $i(t+1)$ – відсоткова ставка нового періоду; $V_x = V*i_x$. де: $i_x = i + i(t+1) - 2i - i*k$.

Реальна зважена відсоткова ставка з урахуванням форварду: $i_e = W(t+1) / (V+V_x)$. Загальні відсоткові витрати позичальника: $i_p = i_e + k$. Сучасний ринок банківського кредитування має низку проблем, спричинених наслідками світової економічної кризи.

Хронічна нестача вільних коштів, відсутність достатньої кількості позичальників із високим рівнем кредитоспроможності – все це призвело до нерівномірного розподілу кредитних коштів між галузями економіки та відсутності інвесторів.

Використання факторингу як механізму оптимізації грошових потоків у товарно-грошових відносинах між покупцем та продавцем забезпечує невинний грошовий рух у фінансах виробників, що є особливо актуальним у посткризовий період. Із використанням факторингу відбувається своєчасне вивільнення коштів та їх надходження у користування постачальника.

Використання переказного векселя, так само, як і використання факторингу, пришвидшує товарообіг та рух грошової маси, але такий механізм має низку переваг для тих позичальників, які не повною мірою відповідають офіційним вимогам банків, що є також вкрай важливим у кризовий та посткризовий періоди.

Операції РЕПО, які виступають альтернативою класичному банківському кредитуванню, також дозволяють оминати вимогу НБУ щодо кредитоспроможності позичальників, але після настання економічної кризи у 2014-2016 роки, фондовий ринок в Україні зазнав значного удару, що вкрай негативно відбилось на динаміці курсу цінних паперів вітчизняних емітентів та призвело до загального зниження ділової активності.

Таким чином, більш доцільним у якості активу за операцією РЕПО обирати матеріальні активи. А у разі необхідності відкриття кредитної лінії як альтернативу обирати механізм лізингу, побудований на принципі операцій РЕПО.

Доволі перспективним напрямком у сфері непрямого кредитування в Україні залишається випуск боргових цінних паперів. Особливо популярним стає останнім часом емісія облігацій, що пов'язано із поступовим відновленням фондового ринку після всесвітньої економічної кризи та поступовим підвищення ліквідності вітчизняних емітентів.

Але найперспективнішим, серед механізмів банківського кредитування є використання принципів форвардних контрактів. Невідворотність умов форвардного контракту забезпечує захист як кредитору, так і позичальнику.

За умовами такого контракту кредитор отримує гарантоване розміщення коштів за визначеними заздалегідь умовами у майбутньому у межах суми кредитної угоди, плюс розміщення додаткових коштів за ринковими умовами терміну виконання форвардного контракту.

Розмір додаткових коштів, які обов'язково підлягатимуть розміщенню як кредитних ресурсів у позичальника, визначається як необхідна сума для покриття часової відсоткової різниці. Такий підхід суттєво збільшує рентабельність кредитної операції для банку. Позичальник гарантовано отримує кредитні кошти у визначений час, за визначеними умовами (у разі відсутності суттєвого погіршення кредитоспроможності).

У випадку, коли ринкові умови є кращими за визначені у форвардному контракті, кредитор зобов'язаний діяти в інтересах позичальника та надати кредит за ринковими умовами. У такому випадку позичальник втрачає суму, сплачену за підписання форвардного контракту, – плату за форвард. Такий випадок можна порівняти із купівлею страхового поліса, яким так і не довелось скористатись.

Запропоновані механізми є дієвими та ефективними, особливо у посткризовий період та у час становлення економіки країни. Їх використання є перспективним та потребує подальших досліджень з точки зору оцінки ризиків та прибутковості. Також запропоновані підходи потребують адаптації до чинного в Україні законодавства.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено шляхів удосконалення міжнародної банківської діяльності АТ «Ощадбанк» за допомогою інвестицій ЄБРР.
2. У результаті реалізації нової стратегії вартість Ощадбанку зростає, і він буде готовий до часткової приватизації за участю Європейського банку реконструкції і розвитку, а далі й до первинного публічного розміщення своїх акцій.
3. Виокремлення факторингу, випуску векселів, операцій РЕПО, випуску облігацій, інвестування ФОН та ФФ, як основної грошової маси у фінансовому, так й у виробничому сегментах.
4. Оцінено ефективність запропонованих заходів на приладі теоретичних умов кредитування із використанням системи форвардних контрактів, що є взаємовигідним і для банку, і для позичальника.
5. Використання факторингу як механізму оптимізації грошових потоків у товарно-грошових відносинах між покупцем та продавцем забезпечує невинний грошовий рух у фінансах виробників, що є особливо актуальним у посткризовий період.
6. Стратегічна мета АТ «Ощадбанк» – Ощадбанк універсальний банк країни, банк номер один.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Виникнення світової фінансової системи, як поєднання національних фінансових систем, було закономірним наслідком існування та розвитку міжнародної економічної системи. Міжнародна банківська система являє собою систему методів та підходів до управління та утворення банківських операцій, що здійснюються у міжнародному економічному та правовому середовищі та постійно знаходиться у динаміці свого розвитку.

Міжнародна банківська діяльність є системою, що постійно розвивається, розширюється та удосконалюється відповідно до вимог ринку. Як правило розуміється під даним визначенням сукупність різних видів банківської діяльності, що забезпечують ефективне функціонування міжнародної економіки, в загальному, та кожного окремого користувача на будь-якому рівні, від валюто-обмінних операцій і переказів фізичних осіб до єврооблігація та ведення кореспондентських рахунків.

На даному етапі свого розвитку, досліджуваний об'єкт АТ «Ощадбанк» має багато напрямків і шляхів що потребують розвитку та удосконалення, проте в класичній моделі є успішними та затребуваними на ринку послуг банківською установою, що успішно використовує свої ресурси та сильні сторони, прямуючи до впровадження новітніх технологій у своїй діяльності.

Ощадбанк у 2019 році не лише зберіг, а й посилив позиції в багатьох номінаціях рейтингу. Цього року банк був представлений в 15 номінаціях, з яких у трьох посів перші місця. Отже, Ощад увійшов до ТОП–5 у таких номінаціях:

1. «Карткові кредити» – перше місце (перемістився з п'ятого).
2. «Зарплатні проекти» – перше місце (перемістився з другого).
3. «Інкасація коштів» – незмінне перше місце.
4. «Іпотечний кредит» – друге місце.
5. «Преміальний банкінг» – третє місце (піднявся з четвертого).

6. «Інтернет-банкінг» – третє місце. Вже понад 3,5 млн клієнтів користуються «Ощад 24/7».

7. «Обслуговування фізичних осіб у відділенні» – третє місце.

АТ «Ощадбанк» є одним із основних партнерів Європейського Банку Реконструкцій та Розвитку. В Україні ЄБРР має дипломатичний статус і статус привілейованого кредитора. Свою діяльність Банк будує за стратегією керованого зростання, на основі жорсткого дотримання здорових банківських принципів. ЄБРР працює лише на комерційних засадах. На відміну від МВФ, надає тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки. 60% позичкових засобів спрямовуються у приватний і 40% – у державний сектор.

ЄБРР є одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні. Станом на 01 жовтня 2020 р. сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 14,739 млрд євро в рамках 479 проектів. На стадії реалізації знаходиться 8 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом позик 1 701,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проектами станом на 01.10.2020 – 912,58 млн євро (53,65% загальної суми позик).

При проведенні дослідження обумовленого темою роботи було виявлено «слабке місце» в міжнародній діяльності АТ «Ощадбанк» - сучасне кредитування, яке варто би було вивести на міжнародний рівень, саме тому розглянемо подальшу можливість удосконалення міжнародної банківської діяльності через направлення інвестицій ЄБРР саме в цю сферу, що покращить рентабельність АТ «Ощадбанку» для міжнародних інвесторів та виведе банк на міжнародний рівень. Запропоновані механізми є дієвими та ефективними, особливо у посткризовий період та у час становлення економіки країни. Їх використання є перспективним та потребує подальших досліджень з точки зору оцінки ризиків та прибутковості. Проте запропоновані підходи потребують адаптації до чинного в Україні законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції [Текст] : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. М. Мороза. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2018. – 608 с.
2. Банківські операції [Текст] : навчальний посібник / В. І. Капран, М. С. Кириченко, О. К. Коваленко, С. І. Омельченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 208 с.
3. Банківські операції [Текст] : підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренева; за ред. В. І. Міщенка, Н. Г. Слав'янської. – [2-ге видання перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2016. – 727 с.
4. Банківські операції [Текст] : підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – 2-ге вид. випр. і доповн. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2013. – 688 с.
5. Банківські операції [Текст] : підручник / О. В. Дзюблюк, Я. І. Чайковський, Н. Д. Галапуп та ін.; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2019. – 696 с.
6. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. А. М. Мороза. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2012. – 476с.
7. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст] : навч. посібник / О. В. Васюренко. – К.: Знання, 2014. – 324 с.
8. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст] : навч. посібник / О. В. Васюренко. – К.: Т-во “Знання”, КОО. – 2010. – 243 с.
9. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст] : навч. посібник / О. В. Васюренко. – К.: Т-во “Знання”, 2016. – 311 с.
10. Васюренко О.В. Банківські операції [Текст] : навч. посібник / О. В. Васюренко. – [2-ге вид., виправлене і доповнене]. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2011. – 255 с.

11. Дзюблук О. В. Валютна політика [Текст] : підручник / О. В. Дзюблук. – К.: Знання, 2017. – 422 с.
12. Заславська О. І. Банківські операції [Електронний ресурс] : методичні рекомендації з навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», спеціалізації «Банківська справа», «Фінанси» / О. І. Заславська. – ДВНЗ «УжНУ», 2016. – 58 с. – Режим доступу : [http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7497/1/Банківські%20операції%20\(методичні%20рекомендації\).pdf](http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7497/1/Банківські%20операції%20(методичні%20рекомендації).pdf).
13. Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпортованими операціями : постанова Правління НБУ : прийнята 24.03.1999 року № 136 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0338-99>.
14. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України : постанова Правління НБУ : прийнята 12.12.2002 року № 502 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0021-03>.
15. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління НБУ : затверджена 28.08.2001 р. № 368 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>.
16. Копилук О. І. Банківські операції. 2-ге вид. випр. і доповн. [Текст] : навчальний посібник / О. І. Копилук, О. М. Музичка. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 536 с.
17. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Правління НБУ : прийнята 30.06.2016 № 351 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

18. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : постанова Правління НБУ : прийнята 17.09.2015 № 615 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.
19. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України : постанова Правління НБУ : прийнята 16.12.2003 року № 508 / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0174-03>.
20. Прасолова С. П. Банківські операції [Текст] : навчальний посібник та практикум / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 568 с.
21. Про банки і банківську діяльність : закон України : прийнятий 07.12.2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу до закону : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>.
22. Про Національний банк України : закон України : прийнятий 43 20.05.1999 р. № 679-XIV / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу до закону : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=679-14>.
23. Чайковський Я. І. Методичні вказівки виконання комплексного практичного індивідуального завдання з дисципліни «Банківські операції» [Текст] / Я. І. Чайковський, Т. Б. Стечишин. – Тернопіль. – ТНЕУ, 2016. – 95

Додаток А

	31 грудня 2014 року	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року	31 грудня 2018 року	31 грудня 2019 року
Активи						
Грошові кошти та рахунки у НБУ	4532863	5632365	10438941	12288420	10600815	36692395
Кошти в банках	8022444	17822488	31204229	17081079	10965932	20223301
Кредити, надані клієнтам	70236315	65462189	65946584	74502538	67543176	65168344
Інвестиції, наявні для продажу	26318815	47380331	65009361	72901636	116590238	113616183
Інвестиції, утримувані до погашення	6890726	7195975	12640713	25202757	796869	809070
Основні засоби та нематеріальні активи	3374835	3945643	6536022	7614753	8953669	9948101
Відстрочені активи з податку на прибуток	80384	80759	271521	294694	267324	270256
Інші активи	605583	1180270	1442699	2279365	2068186	2417095
Всього активів	124314144	159095829	210638833	233872666	217786209	249144745
Зобов'язання						
Кошти банків	22176386	16557088	4639317	6435248	54074	58040
Рахунки клієнтів	56208996	94253706	145586109	150151155	154016447	202142934
Випущені єврооблігації	19340460	29948132	33417444	34546811	34496694	18303877
Інші запозичені кошти	5251900	7152023	7039869	7299686	6618734	4430083

Продовження Дод. А

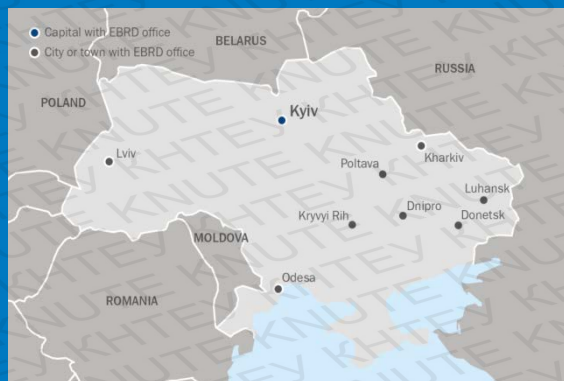
Інші зобов'язання	442381	1742787	1016169	730928	1028665	1807105
Субординований борг	1656729	2536133	2807088	2903463	2879790	369794
Всього зобов'язань	105076852	151739869	194880058	202600859	199224540	229574473
Власний капітал						
Акціонерний капітал	30153460	30153460	35108980	49724980	49724980	49724980
Резерв переоцінки будівель	1237084	1193252	1820998	1822086	1821887	1817194
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	1230862	799187	576751	725456	215554	1018205
Кумулятивний результат переоцінки валюти	862	1231	1532	1691	1513	1061
Нерозподілений прибуток	10933957	23203001	21762065	21017212	33215794	33004661
Всього капіталу, що відноситься до акціонера Банку	19226587	7345755	15746196	31257001	18548140	19556779
Неконтрольована частка участі	10705	10205	12579	14806	13529	13493
Всього власного капіталу	19237292	7355960	15758775	31271807	18561669	19570272
Всього зобов'язань і власного капіталу	124314144	159095829	210638833	233872666	217786209	249144745

Додаток Б

Використання коштів по проектах ЄБРР в державному секторі станом на 1 жовтня 2020 року

млн Євро

№ п/п	№ угоди, дата	Назва проекту	Сума позики	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Всього вибрано
1	№49235 від 30.07.2019	"Проект модернізації мережі електропередачі"	149,00											
2	№46411 від 11.12.2017	"Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харкові"	160,00										1,60	1,60
3	№47947 від 30.12.2015	"Реабілітація гідроелектростанцій"	180,00						1,68	8,58	10,34	24,43	11,83	56,86
4	№42608 від 15.12.2014	"Модернізація магістрального газопроводу «Уренгой – Помари – Ужгород»"	150,00									1,50		1,50
5	№41614 від 27.07.2012	"Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську"	152,00					1,52	9,33	1,10	5,88	7,55	9,66	35,04
6	№42086 від 25.03.2013	"Україна: Комплексна (Зведена) програма підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій"	300,00				3,00	1,12	26,88	22,34	100,88	125,77	18,47	298,46
7	№40147 від 19.10.2010	„Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС - Каховська”	160,00		1,73	11,10	16,36	37,33	43,00	5,91	12,26	6,84		134,53
8	№40185 від 26.11.2010	Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва	450,00	65,38	69,13	35,17	29,16	31,98	36,17	34,67	37,26	30,74	14,93	384,59
		Всього	1701,00	65,38	70,86	46,27	48,52	71,95	117,06	72,60	166,62	196,83	56,49	912,58

Стратегія діяльності в Україні

2018-2023 (Затверджено Радою директорів 3 жовтня 2018 р.)

European Bank
for Reconstruction and Development

Застереження щодо перекладу

European Bank
for Reconstruction and Development

ЄБРР надає переклад оригінального тексту цього документа лише для зручності читачів. Хоча ЄБРР вжив належних заходів для забезпечення відповідності перекладу, ЄБРР не гарантує його точність. Читачі можуть покладатися на цей переклад лише на власний ризик. ЄБРР, його працівники або агенти за жодних обставин не несуть відповідальності перед читачами чи будь-ким іншим за будь-яку неточність, помилку, пропуск, видалення, недолік та/або зміну будь-якого змісту в перекладі незалежно від причини цього чи за будь-яку шкоду, заподіяну цим. У разі будь-якої невідповідності чи суперечностей між англійською та перекладеною версією англійська версія має переважну силу.

Зміст і глосарій термінів

European Bank
for Reconstruction and Development

Глосарій основних термінів

АВІ	Річний обсяг інвестицій
КПЕП	Країна на просунутому етапі економічного переходу
ОЯП	Оцінка якостей переходу
ОБСДП	Оцінка бізнес-середовища та діяльності підприємств
КО	Країни операцій
ГВЗВТ	Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі
ФГВФО	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ОВЕП	Очікуваний вплив на процес економічного переходу
ЕК	Європейська Комісія
ЄС	Європейський Союз
ПІІ	Пряма іноземна інвестиція
ФУ	Фінансова установа
ПФЗЕ	Програма фінансування «зеленої» економіки
ПЗЕ	Перехід до «зеленої» економіки
ПГ	Парниковий газ
МФО	Міжнародна фінансова організація
МВФ	Міжнародний валютний фонд
ППП	Первісна публічна пропозиція
ММСП	Мікро-, малі та середні підприємства
ПК	Проблемний кредит
ОДР	Офіційна допомога для розвитку
ДПП	Державно-приватне партнерство

ВПЕП

НДДКР

МСП

ДБ

ДП

ТС

ПСРТ

Вплив портфеля на процес економічного переходу
Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
Малі та середні підприємства
Державний банк
Державне підприємство
Технічне співробітництво
Програма сприяння розвитку торгівлі

Зміст	
Загальна інформація	4
Діяльність ЄБРР в Україні – основні факти	5
I. Імплементация Пакету кризового реагування	6
Основні досягнуті результати економічного переходу	8
Виклики у процесі імплементації та основні уроки	8
II. Економічний контекст	
Макроекономічний контекст і прогноз на період дії Стратегії	9
Основні виклики у процесі економічного переходу	10
III. Пріоритети Уряду та залучення стейкхолдерів	13
IV. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні	14
V. Напрями та результати діяльності	15
VI. Взаємодоповнюваність зусиль міжнародних партнерів у сферах діяльності ЄБРР	20
VII. Ризики імплементації, екологічні та соціальні наслідки	21
VIII. Оцінка донорського співфінансування	22
Додаток 1 – Політична оцінка	

Україна зобов'язалася дотримуватися принципів багатопартійної демократії та плюралізму згідно зі Статтею 1 Угоди про заснування Банку. Після Революції Гідності було докладено масштабних зусиль для прискорення затвердження та імплементації демократичних реформ. Незважаючи на те, що досі існують значні виклики, зокрема у таких сферах, як забезпечення верховенства права та боротьба з корупцією, у процесі реформ вже досягнуті й суттєві результати.

Після Революції Гідності Україна стала на шлях економічних реформ, керуючись прагненням до євроінтеграції згідно з Угодою про асоціацію та ГВЗВТ з ЄС 2014 р., що набрала чинності у 2017 р. Незважаючи на складні політичні обставини та загрози для безпеки, у тому числі тяжкий негативний вплив на економіку незаконної анексії Криму Росією та збройного конфлікту, що триває у промисловому регіоні Донбасі, країна після двох років спричиненої зовнішнім втручанням рецесії почала відновлюватися, ознаками чого є додатне зростання, поміркована інфляція та стабілізація банківської системи.

Для того, щоб перейти від цього нестійкого відновлення до сталого розвитку, Україна повинна зосередитися на досягненні характеристик, які ЄБРР визначив в якості необхідних для сталої ринкової економіки (конкурентоспроможність, ефективне управління, “зеленість”, стійкість та інтегрованість), а також боротися з корумпованою «старою» економічною системою та корисливими інтересами, які вона представляє. Спираючись на вже досягнуті результати реалізації Пакету кризового реагування для України, Банк продовжуватиме підтримку зусиль України в зазначених сферах у тісній співпраці з іншими МФО та партнерами з розвитку.

ЄБРР зосередиться у першу чергу на підвищенні конкурентоспроможності та ефективності управління шляхом реформування державного сектору, що наразі працює не в повну силу та неефективно, підтримуючи при цьому впровадження найкращої операційної та управлінської практики в приватних компаніях (з продовженням значної підтримки МСП), збільшення стійкості економіки шляхом підвищення енергетичної безпеки та забезпечення належного функціонування фінансового сектору, а також подальшу інтеграцію України в регіон ЄС. Банк також підтримуватиме на рівні окремих проектів перехід до “зеленої” економіки як невід’ємну складову конкурентоспроможного та стійкого економічного розвитку, а також намагатиметься сприяти інклюзивному та гендерно рівному зростанню з приділенням основної уваги відповідності навичок як важливому елементу конкурентоспроможності згідно з Гендерною стратегією та Стратегією економічної інклюзії, що ухвалені Радою директорів ЄБРР. Банк у першу чергу реалізовуватиме проекти, в яких інвестиції гармонійно поєднуються з політичними змінами, оскільки такий підхід вже виявився дуже ефективним під час реалізації Пакету кризового реагування в Україні. Продовжуючи діяльність в основних напрямках згідно з цим Пакетом, які залишаються дуже актуальними, ЄБРР розширюватиме та поглиблюватиме свої зусилля, спрямовані на досягнення наступних стратегічних пріоритетів у 2018-2023 р.:

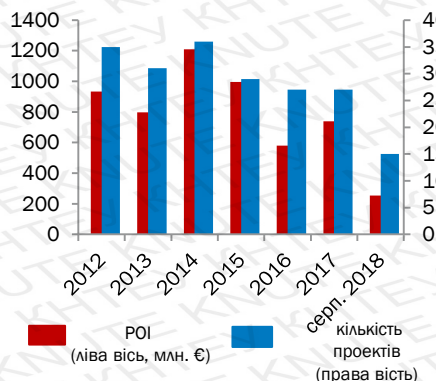
- Сприяння приватизації та комерціалізації державного сектору з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління
- Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов діяльності у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують найкращу практику
- Посилення енергетичної безпеки шляхом ефективного регулювання, лібералізації ринку, диверсифікації та збільшення виробництва, а також підвищення енергоефективності
- Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору та розвитку функціонуючих ринків капіталу
- Покращення інтеграції шляхом сприяння торгівлі, розширення інфраструктурних зв'язків та підтримки конвергенції зі стандартами ЄС.

Діяльність ЄБРР в Україні – основні факти

Інвестиції ЄБРР в Україні

Портфель	€3,6 млрд.	Кількість активних проектів	169
Прямі інвестиції	10%	Операційні активи	€2,0 млрд.
Приватна частка ¹	72,6%	Чистий сукупний обсяг інвестицій	€12,6 млрд.

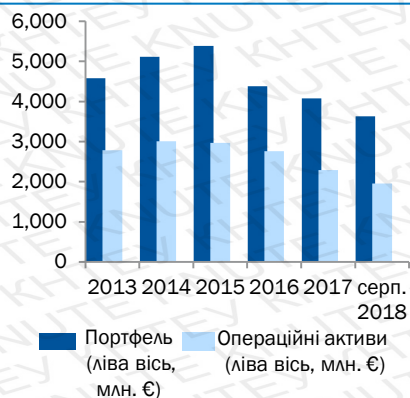
POI та операції

POI за секторами

Динаміка портфеля

Досягнення цілей переходу²

Україна в цифрах

Населення, млн. ³	45	2017
ВВП на душу населення (ПКС, пост. міжн. дол. США 2011 р.) ³	7,894	2017
Світовий індекс конкурентоспроможності (ГЕФ)	81-е зі 137	2017-2018
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	130-е зі 180	2017
Рівень безробіття серед молоді (% оцінка МОП) ³	21,6%	2017
Участь жінок у праці (% оцінка МОП) ³	46,9%	2017
Енергомісткість туп/1000 дол. США 2005 р. (ЗППЕ/ВВП) ⁴	0,7	2015
<i>Для порівняння: Азербайджан – 0,2, Вірменія та Грузія – 0,3, Білорусь – 0,4, Молдова – 0,5</i>		
Обсяг викидів/ВВП (кг CO2/дол. США 2005 р.) ⁴	1,6	2015

1. Імплементация Пакету кризового реагування

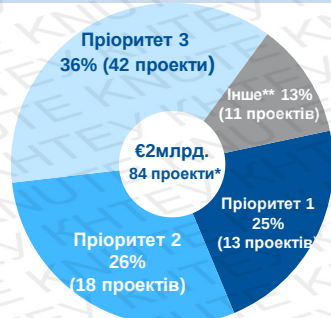

European Bank
for Reconstruction and Development

1.1. Основні результати економічного переходу, досягнуті у 2015-2017 рр.

Відповідність Стратегії у 2015-2017 рр.¹

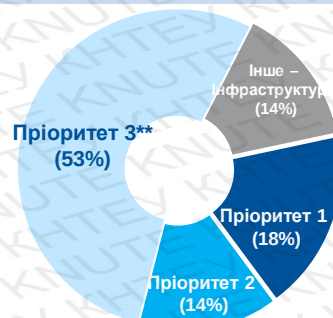
Річний обсяг інвестицій (POI)

* Крім цього, ПСРТ: €358 млн., 19 ліній

** Інше: небанківський сектор, ФУ та інфраструктура

Технічна допомога та інвестиційні гранти*

* Виділені гранти

** Включаючи ТС в рамках програм покращення інвестиційного клімату та управління

Вплив на процес переходу²

Пріоритет 1: Стабілізація та реструктуризація банківського сектору

Фінансування через посередників

	2015	2016	2017
Обсяг фінансування в рамках ІМБ (€)	400 тис.	335 тис.	283 тис. (1-е півр.)
Обсяг субкредитів за програмами ЕЕ (€)	4 млн.	42 млн.	161 млн.
Обсяг зарезервованих ліній ПСРТ (€)	101 млн.	121 млн.	136 млн.

Основні результати переходу

Зіграно значну роль у підтримці банківського сектору та ринків капіталу як основних каналів кредитування реального сектору економіки за часів різкої девальвації та макроекономічної крихкості.

- Значний внесок в очищення та реструктуризацію банківського сектору:** участь у капіталі та докапіталізації життєздатних банків ("Райффайзенбанк Аваль" та "УкрСиббанк" BNP Paribas) з активною розбудовою спроможності та участю на політичному рівні, включаючи запровадження Київського підходу для позасудового врегулювання проблемних кредитів та розробку Стратегії реформування фінансового сектору до 2020 рр.
- Сприяння модернізації та реформуванню державних банків:** підтримка націоналізації "Приватбанку"; надання "Ощадбанку" підтримки у комерціалізації та підготовці до приватизації.
- Важлива допомога на політичному рівні у створенні основи для реформування фінансового сектору:** комплексна розбудова спроможності Національного банку України (банківський нагляд, вирішення питання проблемних кредитів, ефективне управління) та ФГВФО (визначення та повернення активів ліквідованих банків).
- Підтримка фінансового посередництва та розширення портфелю продуктів банків-партнерів** з приділенням першочергової уваги проектам у секторі агробізнесу, "зеленій" енергетиці та у компаніях під керівництвом жінок; запуск програми лізингу сільськогосподарської техніки в національній валюті в "ОТП Банку".

1. Стратегічні пріоритети на 2015-2017 рр.: 1) Стабілізація та реструктуризація банківського сектору; 2) Енергетична безпека та реформи енергетичного сектору; 3) Фінансування ключових компаній у приватному секторі.
2. Фактичний вплив на процес переходу показує ймовірність досягнення у проектах того впливу, який від них очікувався під час підписання. Розрахований на основі активного зрілого портфелю (старше двох років).

1. Імплементация Пакету кризового реагування

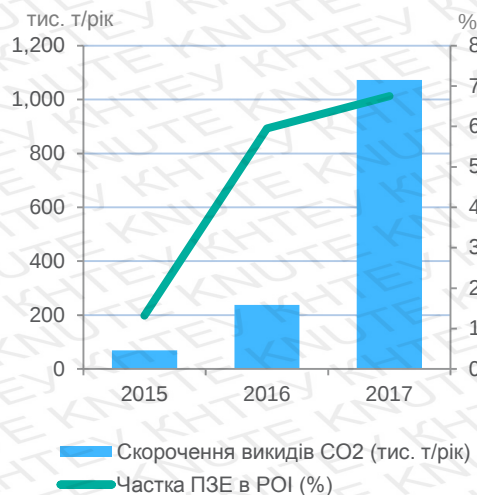

European Bank
for Reconstruction and Development

1.1. Основні результати економічного переходу, досягнуті у 2015-2017 р.

Пріоритет 2: Енергетична безпека та реформування енергетичного сектору

Перехід до «зеленої» економіки

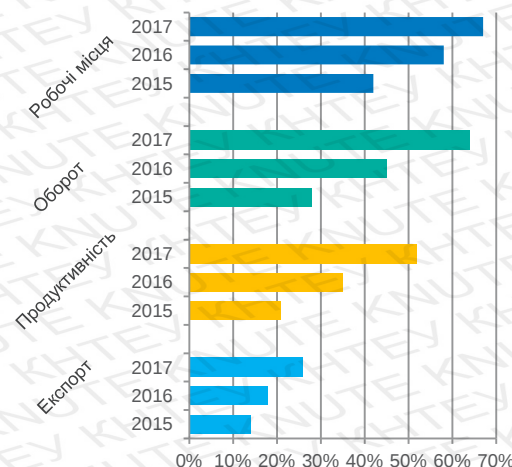
Ключові результати економічного переходу

Завершення проекту будівництва унікального нового безпечного конфайнменту Чорнобильської АЕС (фінальний етап монтажу та введення в експлуатацію). Проривна взаємодія з НАК "Нафтогаз України" та підтримка комплексного реформування енергетичного сектору згідно з Третім енергетичним пакетом у співпраці з ЄС, МФО та іншими міжнародними партнерами з метою збільшення обсягу інвестицій та прогресу в напрямку більш ефективної ринкової структури.

- Флагманська реформа/інвестиції у НАК "Нафтогаз України":** надано два кредити на загальну суму близько \$500 млн. на закупівлю природного газу та модернізацію газопроводів у поєднанні з масштабною підтримкою реформ (анбандлінг, модернізація корпоративного управління у НАК "Нафтогаз України" та майбутньому операторі ГТС, відокремлення діяльності зі зберігання та транспортування природного газу, реформа газового сектору), результатом чого стало підвищення прибутковості, досягнення паритету між цінами на газ для кінцевих споживачів та імпортерами цінами у 2016 р., створення значною мірою незалежної наглядової ради, диверсифікація газових ресурсів).
- Закріплення позицій в якості одного з ключових інвесторів у відновлювану енергетику** та зміцнення законодавчої бази відновлюваної енергетики та електроенергетики: запуск обговорення нової аукціонної системи, реформування корпоративного управління в «Укренерго», прийняття законів про ринок електроенергії та ЕСКО.
- Реформа муніципального сектору з помітним підвищенням енергоефективності:** прогрес у вирішенні проблеми платежів у сфері теплопостачання; встановлення стандартів енергоефективності для промисловості та будівель; фінансування метрополітену в м. Харкові, в результаті якого довжина ліній збільшилась на 3,5 км, що сприятиме зменшенню заторів та кращій мобільності у житловому районі, де мешкає 160 тис. харківчан, а також запуск програми фінансування міського транспорту.

Пріоритет 3: Фінансування ключових приватних корпоративних гравців/інвестиційний клімат та корпоративне управління

% клієнтів КМБ збільшили свої...

Ключові результати економічного переходу

Фінансування компаній, зокрема МСП, які встановлюють стандарти, з акцентом на агробізнес з метою створення основи для подальшого розвитку приватного сектору. Крім інвестицій, ЄБРР зробив прямий та помітний внесок в реформування інвестиційного клімату в цілому та окремих секторах.

- Створення ефективних платформ для просування реформ:** створення інституту бізнес-омбудсмена – першого працюючого постмайданного антикорупційного органу (2656 розглянутих справ з задоволенням 75% скаржників); підтримка Національної інвестиційної ради; запуск спонсорованої ЄС Української архітектури реформ – інноваційного інструменту підвищення спроможності державної служби.
- Сприяння реструктуризації та приватизації ДП і підвищенню ефективності державного сектору:** участь в розробці та супроводженні прийняття нового закону про приватизацію; участь у підготовці до приватизації ПАТ "Ощадбанк"; продовження роботи з НАК "Нафтогаз України" та участь у наглядових радах інших ДП; створення законодавчої та інституційної бази для концесій; запуск "ProZorro" – електронної платформи для прозорих державних закупівель; продовження консультативної підтримки реформування фінансових ринків та відновлюваної енергетики.
- Комплексна фінансово-консультативна підтримка конкурентоспроможних МСП:** запуск програми "Блакитна стрічка", підтримка довгострокового розвитку провідних МСП з потенціалом створення високої цінності та демонстраційних ефектів у масштабах усієї економіки, створення 15 Центрів підтримки бізнесу.

1. Імплементация Пакету кризового реагування

European Bank
for Reconstruction and Development

1.2. Виклики у процесі імплементації та основні уроки

Контекст імплементації: У відповідь на різкі політичні зміни та порушення суверенітету і територіальної цілісності України, що відбулися з 2014 р., ЄБРР переорієнтував свою стратегію діяльності в країні на пом'якшення наслідків кризи. Банк також перейшов до більш оперативного режиму діяльності та ухвалив пакет заходів швидкого кризового реагування. Продумано поєднуючи політичні заходи з інвестиціями, ЄБРР сприяв підвищенню стійкості до кризових явищ ключових секторів української економіки, у тому числі енергетики та банківського сектору, а також сприяв реалізації низки нагальних реформ. Активне партнерство з реформаторами в Уряді, продовження підтримки корпоративних клієнтів, а також тісне співробітництво у політичних питаннях з іншими МФО стали ключовими факторами успішної діяльності Банку. Ще одним поштовхом для процесу реформ у країні стало укладення у 2014 р. Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ГВЗВТ, яка є зовнішнім фактором, що сприяє переходу на європейські стандарти та діяльності Банку. Крім успіхів і досягнень, слід згадати те, що Банк стикнувся з негативним впливом залишків "старої" економіки з її засиллям корисливих інтересів та корупції. Непостійність процесу реалізації реформ та складне бізнес-середовище очікуються і в наступному стратегічному періоді. Враховуючи це, ЄБРР продовжуватиме діяти рішуче та ставити високі цілі, але буде реалістичним у своїх очікуваннях.

Проблеми імплементації

- Політичні фактори тиску та нав'язаний ззовні конфлікт, що триває, стримують економічний розвиток та **не сприяють інвестиціям**; кризові умови призвели до зменшення попиту з боку приватних компаній та МСП
- Крім зовнішніх факторів тиску зберігаються значні ендегенні **перепони на шляху реформ**; імплементація ГВЗВТ залишається слабкою
- Недостатні **можливості для імплементації та підзвітність** у проектах в державному секторі, непослідовна підтримка закупівель та бюрократизація інвестиційного циклу
- Слабкий банківський сектор та недорозвинені ринки капіталу заважають Банку працювати з меншими за розміром ефективними компаніями

Ключові уроки та подальші дії

- Продовжувати та збільшувати допомогу в формуванні політики та надання консультацій у поєднанні з інвестиціями компаніям, які швидко розвиваються. Стратегія діяльності в країні включатиме у себе елементи кризового реагування для забезпечення послідовного руху в напрямі довгострокових цілей.
- Сприяти реформам у різних секторах у тісній координації з місцевими реформаторами та міжнародними партнерами з розвитку (у тому числі МФО), поєднуючи інвестиції з наданням допомоги у формуванні політики.
- Надавати допомогу в нагляді за реалізацією конкретних проектів і консультації щодо ключових галузевих реформ і "вузьких місць" у законодавстві з використанням платформи Української архітектури реформ та проектного/загального ТС.
- Використовуючи успішну присутність у банківському секторі, систематично підтримувати банки-партнери і розширювати асортимент банківських продуктів; працювати з МСП через кредитних посередників; продовжувати надання політичних консультацій щодо розвитку ринку капіталу, а також зміцнення спроможності ФГВФО.

2. Економічний контекст

2.1 . Макроекономічний контекст і прогноз для стратегії діяльності в Україні

European Bank
for Reconstruction and Development

Економічний розвиток України гальмується через нестачу інвестицій у підвищення продуктивності та відсутність критичної маси реформ, незважаючи на помітний прогрес у деяких сферах державної політики.

Україна – Основні макроекономічні показники

	2015	2016	2017	2018 прогн.
Зростання ВВП (%)	-9.8%	2.4%	2.5%	3.0%
Інфляція ІСЦ (% сер.)	48.7%	13.9%	14.4%	10.7%
Державний баланс (% ВВП)	-1.2%	-2.3%	-1.3%	-
Баланс поточного рахунку (% ВВП)	1.8%	-1.4%	-1.9%	-
Чисті ПІІ (% ВВП)	-3.3%	-3.5%	-1.9%	-
Зовнішній борг (% ВВП)	130.4%	121.7%	103.5%	-
Сукупні інвестиції (% ВВП)	13.5%	15.5%	16.0%	-
Сукупний державний валовий борг (% ВВП)	79.1%	81.0%	71.8%	-
Кредитування приватного сектору (% ВВП)	49.2%	41.8%	34.0%	-
Рівень безробіття (%)	9.1%	9.3%	9.5%	-
Номинальний ВВП (млрд. €)	82.1	84.3	99.4	106.4

- **Україна стала на стратегічний шлях комплексних політичних та економічних реформ, що базуються на її євроінтеграційних прагненнях.** Після Революції Гідності Україна досягла значного прогресу в реформах – вперше за більш ніж двадцять років нерівномірного та стагнуючого процесу економічного переходу. Утім, перед нею досі стоять важливі виклики, пов'язані з забезпеченням верховенства права, слабкими стандартами державного управління та повільною імплементацією реформ.
- **Недостатність спрямованих на підвищення ефективності структурних реформ та інвестицій обумовила низьку та стагнуючу продуктивність праці.** У виробництві та експорті продовжує домінувати товарно-сировинна продукція з низькою доданою вартістю. Для модернізації промисловості та диверсифікації структури економіки України з метою подолання надмірної залежності від такої продукції потрібне значне збільшення іноземних інвестицій та прискорення реформ.
- **Економіка вийшла на шлях повільного відновлення після двох років рецесії.** Реальний ВВП збільшився на 2,4% у 2016 р. та 2,5% у 2017 р. після сукупного падіння на 16% у 2014-15 рр. Інфляція зменшилася з пікового значення 48,7% у 2015 р., але залишалася на підвищеному рівні 11,7% порівняно з попереднім роком після перших 8 місяців 2018 р. Гривня стабілізувалася після девальвації приблизно на 70% у попередні три роки. Золотовалютні резерви збільшилися з критичного низького рівня \$5,6 млрд. (приблизно один місяць імпорту) до \$17,2 млрд. (приблизно 3 місяці імпорту) станом на серпень 2018 р.
- **Банківська система стабілізувалася після трьох років трансформації, але системні виклики досі існують.** Рівень проблемних кредитів сягнув 56% від сукупного валового обсягу кредитів у 2-му кварталі 2018 р. Ринкова частка державних банків є величезною – близько половини за розміром активів. При цьому вони характеризуються слабким корпоративним управлінням, високою концентрацією кредитів, низькою якістю активів та неоптимальними бізнес-моделями.

Джерела: Національні органи статистики, НБУ, звіт НБУ про інфляцію (червень 2018 р.), звіт ЄБРР "Регіональні економічні перспективи" (травень 2018 р.)

2. Економічний контекст

2.2. Основні виклики у процесі економічного переходу¹

European Bank
for Reconstruction and Development

Ефективне управління (3,6 з 10)

- Державна служба характеризується низькою мотивацією, роздутим штатом та відсутністю захисту від політичного тиску.
- Верховенство права і захист прав власності є слабкими, відправлення правосуддя часто є непослідовним.
- Необхідно посилювати спроможність новостворених антикорупційних установ.
- Необхідно продовжувати реформу адміністрування податків.
- Управління ДП не є ефективним; не досягнуто особливого прогресу в створенні загальної політики володіння державним майном.
- Корпоративне управління в компаніях страждає через недоліки в структурі та функціонуванні наглядових ради, забезпеченні прозорості та розкриття інформації, а також організації внутрішнього контролю.

Конкурентоспроможність (4,7 з 10)

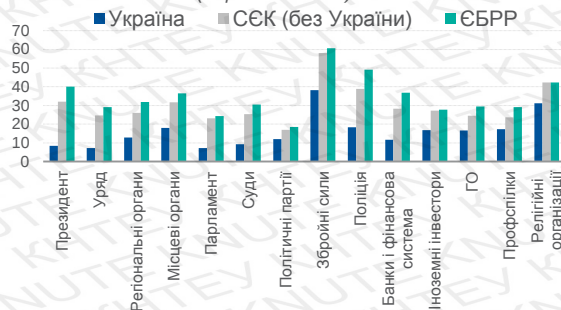
- Складне бізнес-середовище додатково погіршується через нестабільну політику, надмірну кількість ДП та опір реформам з боку представників корисливих інтересів.
- Приватизація відбувається повільно через корисливі інтереси, відсутність політичної волі, низьку спроможність Фонду держмайна та відсутність інтересу з боку інвесторів.
- Реальна імплементація режиму конкуренції є слабкою, незважаючи на прийняття гармонізованого з ЄС конкурентного законодавства.
- Структура експорту характеризується домінуванням продукції з низькою доданою вартістю (первинне сільське господарство, метали та мінерали), недостатньою диверсифікованістю, складністю та конкурентоспроможністю.
- Продуктивність праці є набагато нижчою, ніж в середньому у країнах ЄБРР та ОЕСР.
- Інновації стримує обмежений доступ до інфраструктури ІКТ, недостатній обсяг витрат у компаніях на НДДКР, слабка інституційна система.

Стійкість (4,6 з 10)

- Системні виклики обумовлені високою часткою державної власності у банківському секторі.
- Кредитування стримується небажанням ризикувати, зменшенням боргового навантаження у секторі, відсутністю прогресу в захисті прав кредиторів, високими та волатильними процентними ставками.
- Дуже високий рівень проблемних кредитів із значною концентрацією проблемних активів у державних банках.
- Високий рівень доларизації балансів робить банки вразливими для валютних ризиків.
- Нерозвинені ринки капіталу та обмежені альтернативи банківському фінансуванню.
- Повільна імплементація прийнятого Третього енергетичного пакету ЄС.
- Необхідність в реальній лібералізації ринку електроенергії.
- Незавершеність реформ газового ринку стримує зовнішні інвестиції.
- Тарифи на газ не підтримуються на рівні імпортного паритету.

Довіра до державних органів є однією з найнижчих серед КО ЄБРР

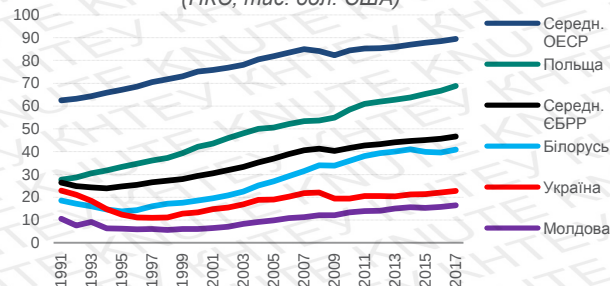
(% респондентів)

Джерело: Опитування ЄБРР «Життя на етапі переходу» III

Стагнація продуктивності праці в Україні

ВВП на працевлаштовану особу
(ПКС, тис. дол. США)

Джерело: The Conference Board Total Economy Database

Найвищий процент проблемних кредитів серед порівнюваних країн

(станом на кінець 2017 р.)

Джерело: МВФ ПФЗ

2. Економічний контекст

2.2. Основні виклики процесу економічного переходу

European Bank
for Reconstruction and Development

Інтегрованість (5,0 з 10)

- ПІІ знаходяться на низькому рівні через високі ризики, обмеження руху капіталу, складний бізнес-клімат та слабе верховенство права.
- Поганий стан фізичної інфраструктури, зокрема доріг, що продовжує погіршуватися. Якість інфраструктури ІКТ є нижчою, ніж у порівнюваних країнах.
- Якість логістики в тому, що стосується вартості та тривалості проходження кордону та оформлення відповідної документації, також відстає.
- Обтяжливі та неефективні митні процедури з непослідовним і довільним процесом розмитнення ускладнює торгівлю та збільшує відповідні витрати.
- Надмірні портові витрати.
- Велика газотранспортна система із численними з'єднаннями з ЄС, але перспективи газових потоків є невизначеними, оскільки термін дії чинного українсько-російського газового договору спливає у 2019 р.

“Зеленість” (5,5 з 10)

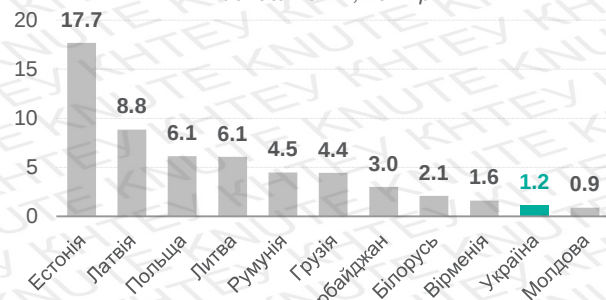
- Енергомісткість економіки є однією з найвищих у світі та більш ніж у 3 рази перевищує відповідний середній показник в ЄС.
- Низька енергоефективність у житловому секторі та промисловості.
- Незважаючи на покращення, існуючі схеми субсидій не створюють достатніх стимулів для ефективного споживання енергоносіїв, особливо газу і тепла.
- Системи централізованого теплопостачання є неефективними через неналежний догляд, втрати, погану ізоляцію та старе обладнання.
- Застаріла енергетична інфраструктура потребує значних інвестицій.
- Застарілі підходи до поводження зі сміттям обумовлюють дуже низький рівень вторинної переробки побутових відходів; потрібні зміни у законодавстві.
- Дуже низька частка відновлюваної енергетики в загальній структурі генерації. Відновлювана енергетика є високосубсидованою і потребує нової конкурентної системи ціноутворення.

Інклюзивність (5,9 з 10)

- Працевлаштованість та доступ до фінансів жінок є нижчими, ніж в порівнюваних країнах регіону.
- На ринку праці спостерігається значна гендерна сегрегація та великий гендерний розрив в оплаті праці.
- На інклюзію молоді та регіонів негативно впливає застаріла система освіти та професійно-технічного навчання, а також обмежена наявність можливостей для навчання за межами формальної системи освіти.
- Роботодавці, зокрема в харчовій промисловості та ІТ-секторі скаржаться на дефіцит кваліфікованих кадрів через прискорення еміграційного процесу.
- Втрата робочих місць через протистояння на сході країни; велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), в яких не вистачає потрібних на ринку навичок.

ПІІ на душу населення

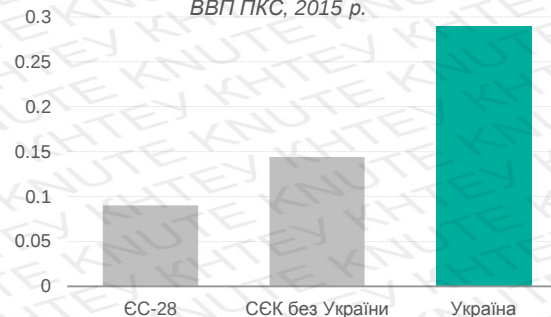
тис. дол. США, 2017 р.

Джерело: ЮНКТАД

Енергоємність

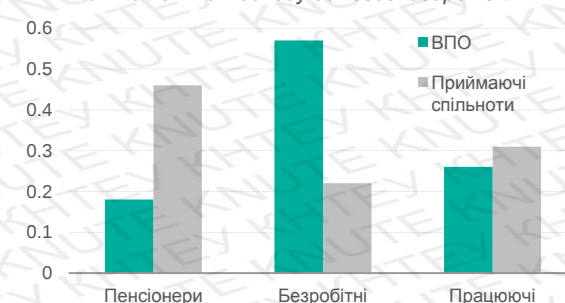
Загальне споживання первинної енергії на одиницю ВВП ПКС, 2015 р.

Джерело: МЕА

Трудовий статус ВПО та приймаючих спільнот

Нижній квінтіль доходу домогосподарств

Джерело: Світовий банк (травень 2017 р.), «Соціоекономічні впливи внутрішнього переміщення та повернення ветеранів»

3. Пріоритети Уряду та залучення стейкхолдерів

3.1. Пріоритети Уряду в проведенні реформ

Пріоритети Уряду відображені в широкому спектрі загальних та галузевих документів, а також закріплені в Угоді про асоціацію між ЄС та Україною та Меморандумі з МВФ про економічну та фінансову політику. У **Плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р.** загальна мета підвищення стандартів та якості життя включає у себе ряд цілей у наступних сферах:

- **Інклюзивний економічний розвиток:** сприятливе бізнес-середовище, підтримка підприємництва та інновацій, перехід на стандарти ЄС, залучення інвестицій, міжнародна торгівля та інвестиції, приватизація, реформи в секторах енергетики, транспорту, комунального господарства та агробізнесу.
- **Ефективне врядування:** реформа державного управління та управління публічними фінансами, децентралізація, забезпечення якості громадських послуг (включаючи рішення електронного врядування) та громадський контроль за бюджетними витратами.
- **Розвиток людського капіталу:** реформи охорони здоров'я та освіти (включаючи професійно-технічну освіту та ефективне управління наукою), поліпшення соціального захисту, розвиток культури і спорту, розширення можливостей для молоді.
- **Верховенство права і боротьба з корупцією:** антикорупційні органи, рівний доступ до правосуддя та захист прав власності, справедливість та рівність.
- **Безпека і оборона:** громадська безпеки, суверенітет і територіальна цілісність держави, інформаційна безпека.
- **Перехід до «зеленої» економіки:** широка сфера, що включає у себе стійкість до кліматичних змін, енергоефективність, проекти відновлюваної енергетики, а також стале управління ресурсами.

3.2. Сфери підтримки реформ, узгоджені в цілому між ЄБРР та владою

- **Приватизація та комерціалізація ДП:** політична, юридична та інституційна підтримка, плани дій з корпоративного управління для великих ДП, допомога в підготовці до приватизації та приватизації.

- **Приватизація та комерціалізація ДП:** політична, юридична та інституційна підтримка, плани дій з корпоративного управління для великих ДП, допомога в підготовці до приватизації та приватизації.
- **Реформи фінансового сектору:** реструктуризація ДП з відповідною політичною допомогою, включаючи реформу корпоративного управління та комерціалізацію ДП, розвиток спроможності ФГВФО, зміцнення регулювання та нагляду в фінансовому секторі..
- **Енергетична безпека та реформи газового сектору:** лібералізація і транспарентність ринку (3-й енергопакет ЄС), реструктуризація НАК «Нафтогаз України», підтримка створення надійного незалежного регулятора; імплементація нового підходу до відновлюваної енергетики.
- **Реформа державного управління, боротьба з корупцією та верховенство права:** реформи інвестиційного клімату, бізнес-омбудсмен, розвиток інституційної спроможності (у тому числі за допомогою Команд підтримки реформ в рамках платформи «Архітектура реформ в Україні»).

3.3. Ключові меседжі ЄБРР від громадянського суспільства

- ЄБРР слід **об'єднувати зусилля з громадянським суспільством** у просуванні реформ
- Держава зробила значні кроки в напрямку подолання **корупції**, але залишаються виклики у сфері **управління правоохоронними органами**.
- **Непритягнення високопосадовців до відповідальності за корупцію** підриває довіру суспільства.
- Слід більш рішуче боротися з **сірою економікою та незаконною торгівлею**.
- **Управління відходами є проблемою**, необхідна грантова підтримка.
- **МСП у сільській місцевості потерпають від нестачі інвестицій**, тоді як великі сільськогосподарські компанії одержують допомогу від держави.
- **Виклики у секторі відновлюваної енергетики** у таких питаннях, як відведення земельних ділянок під енергетичні об'єкти, прозорість тарифів, підключення до енергомережі; необхідна підтримка ЄБРР.

4. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні

European Bank
for Reconstruction and Development

Що необхідно змінити? (Розділ 2)

Чи можна це змінити? (Розділ 3)

Що може зробити Банк?

Стратегічні пріоритети (2018-2023 р.)

Що ми хочемо побачити у 2023 р.

- Необхідно відновити приватизацію у ключових секторах
- Необхідно провести реструктуризацію та комерціалізацію стратегічно важливих ДП та комунальних підприємств
- Необхідно зменшити частку держави у банківському секторі
- Банки з державною участю повинні отримати належне корпоративне управління та працювати на комерційній основі

- Угода про асоціацію з ЄС, у тому числі ГВЗВТ, продовжує діяти в якості зовнішнього якоря/стимула реформ
- Під зовнішнім тиском досягнутий деякий прогрес у прискоренні реформ
- Потужна підтримка процесу реформ з боку прогресивно налаштованих законодавців, політиків, громадянського суспільства
- Затверджені плани щодо поступової приватизації державних банків

- Потужна підтримка приватизації та комерціалізації ДП, зокрема тих, які надають суспільно важливі послуги, шляхом надання інвестицій та консультацій
- Досвід підготовки державних банків до приватизації шляхом їх реструктуризації
- Успішний досвід поліпшення корпоративного управління в окремих компаніях-клієнтах (боргове і пряме фінансування) та на більш високому політичному рівні
- Досвід підтримки галузевої консолідації

- Активно забезпечувати верховенство права, зокрема дотримання прав власності
- Посилювати конкуренцію та забезпечення рівних умов для всіх
- Боротися з корупцією, тіньовою економікою та незаконною торгівлею
- Покращити корпоративне управління
- Забезпечити сприятливий бізнес-клімат для інвестицій та розвитку
- Підтримувати інновації та модернізацію
- Земельна реформа є дуже важливою для приватного бізнесу
- Необхідно розвивати ланцюжки вартості
- Збільшувати в економіці частку продукції з високою доданою вартістю
- Забезпечити наявність потрібних в економіці навичок

- Незважаючи на прийняття антикорупційного законодавства та створення антикорупційних органів, досі існують серйозні виклики, а реальний прогрес є непереконливим.
- Реформа державного управління та державної служби триває, але їй заважають корисливі інтереси
- Конкурентне законодавство в цілому відповідає вимогам ЄС, але його практичне застосування є недостатньо повним.
- Створено офіс бізнес-омбудсмена
- Реформа освіти та поява політики у сфері праці, спрямованої на покращення навичок

- Відмінний досвід підтримки компаній шляхом інвестицій та консультацій для малого бізнесу
- Значний досвід політичної взаємодії з метою покращення бізнес-клімату
- Успішний досвід поліпшення корпоративного управління в рамках окремих проектів та на більш високому політичному рівні
- Досвід управління навичками у приватному секторі
- Досвід у сфері закупівель у приватному секторі

Сприяння приватизації та комерціалізації у державному секторі з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління

- Збільшення участі приватного сектора в усіх секторах
- Комерціалізація та реструктуризація окремих підприємств державного сектору
- Сучасна система держзакупівель
- Підвищення продуктивності в усіх секторах
- Покращення державного управління та бізнес-клімату

Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов для всіх у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують у себе передові підходи

- Збільшення конкуренції завдяки появі нових гравців, зменшенню корупції та діяльності у неформальному секторі
- Покращення навичок та можливостей працевлаштування груп населення, які знаходяться у несприятливих умовах

4. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні

European Bank
for Reconstruction and Development

Що необхідно змінити? (Розділ 2)

- Необхідно розвивати енергетичні ринки
- Необхідно збільшувати виробництво для того, щоб компенсувати надмірну зв'язаність надійністю поставок
- Подальша диверсифікації джерел енергії шляхом збільшення частки відновлюваної енергетики
- Підвищення енергоефективності в усіх секторах
- Підвищення сталості муніципальних послуг

Чи можна це змінити? (Розділ 3)

- Прийнято вторинне законодавство для імплементації Третього енергетичного пакету ЄС
- Створений та працює незалежний регулятор
- Прийнято нову стратегію поводження з відходами
- Прийнято Національну стратегію з енергоефективності

Що може зробити Банк?

- Досвід реформування енергоринків
- Доведена здатність підтримувати найкращу практику у виробництві
- Доведена здатність підтримувати найкращу практику в енергогенерації
- Наявність інструментів переходу до «зеленої» економіки (ПЗЕ)
- Великий досвід реалізації проектів енергоефективності в різних секторах (пряме фінансування та фінансування через посередників) та забезпечення сталості муніципальних послуг
- Стала схема підтримки розвитку відновлюваної енергетики

Стратегічні пріоритети (2018-2023)

Що ми хочемо побачити у 2023 р.

Посилення енергетичної безпеки шляхом підтримки ефективного регулювання, лібералізації ринку, диверсифікації, збільшення виробництва та енергоефективності

- Стала структура енергетичного ринку та більша енергетична зв'язаність
- Більші ресурсо-ефективність та використання відновлюваної енергії

Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору з паралельним розвитком ринків капіталу та інших небанківських джерел фінансування

- Стабільний та ефективний банківський сектор
- Ширший вибір небанківських фінансових каналів та їх використання

Збільшення інтеграції шляхом сприяння торгівлі та інвестиціям, розширення інтеграційних зв'язків та підтримки наближення до стандартів ЄС

- Краща зв'язаність завдяки більш розвиненій інфраструктурі
- Збільшені торговельно-інвестиційні потоки

- Комерційні банки мають відновити кредитування
- Врегулювання проблемних кредитів і зменшення їх частки у кредитних портфелях до прийнятих галузевих норм
- Забезпечити, щоб переважна кількість транзакцій відбувалася у місцевій валюті
- Консолідація ринків капіталу для їх виведення з поточного первісного стану та подальшого розвитку
- Необхідно розвивати страхування і лізинг

- Триває процес очищення банківської системи та консолідації слабких банків
- Створено механізм посасудової реструктуризації проблемних кредитів, але результати поки що є незначними
- Банки впроваджують у себе більш суворі підходи до кредитування
- Вжито заходів для стабілізації гривні у зв'язку з подальшою доларизацією
- Досягнутий деякий прогрес в зменшенні кількості бірж
- Мікроекономічна та геополітична ситуація не сприяє прямим інвестиціям

- Досвід у сфері врегулювання проблемних кредитів
- Існуючі механізми підтримки приватних банків
- Можливість підтримки небанківських фінансових установ достатнього розміру та з достатніми показниками для банківського фінансування
- Значний досвід фінансування у місцевій валюті з використанням інструментів ринку капіталу
- Доведений досвід інституційної консолідації на ринках капіталу

- Зменшити прогалини у місцевій інфраструктурі; розвивати транскордонні коридори
- Необхідно поліпшувати “м'яку” інфраструктуру, у тому числі логістику
- Сприяти залученню якісних ПІІ, долати сприйняття країни як високоризикованої
- Збільшувати складність експорту

- Відкритість для потоків ПІІ на рівні, співставному з середніми рівнями у регіоні
- Триває розробка нової методології розрахунку різноманітних транспортних зборів
- Проект закону про концесії має бути прийнятий Верховною Радою
- Високорозвинена інфраструктура для транзиту газу
- ГВЗВТ стимулює підвищення якості та покращення ведення діяльності до рівня відповідності стандартам ЄС
- Прийняття Транспортної та Експортної стратегій

- Значний досвід фінансування транспортної інфраструктури на суверенній та комерційній основі
- Досвід підтримки приватних операторів у проектах ДПП, логістиці, вантажних перевезеннях
- Досвід підтримки експортерів та компаній, орієнтованих на використання ГВЗВТ
- Добре позиціонування для підтримки ПІІ завдяки впізнаваності бренду та статусу привілейованого кредитора
- Наявність програм сприяння торгівлі для фінансових установ та їх експортно-орієнтованих клієнтів

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 1: Сприяння приватизації та комерціалізації у державному секторі з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Збільшення участі приватного сектору в усіх секторах	- За умови наявності політичної волі – активна приватизаційна та передприватизаційна підтримка шляхом участі у формуванні політики та інвестицій з акцентом на енергетику та банківський сектор, включаючи прямі інвестиції - Підтримка структур, які збільшують участь приватного сектору в інфраструктурі (ДПП, концесії, договори громадських послуг, договори управління тощо) шляхом участі у формуванні політики та інвестицій - Створення можливостей для приватного сектору шляхом надання підтримки ФДМУ, у тому числі у вдосконаленні його системи управління	Кількість проектів, в яких бере участь приватний сектор
Комерціалізація та реструктуризація державних підприємств	- Сприяння шляхом участі у формуванні політики та інвестицій комерціалізації та реструктуризації держпідприємств, держбанків (див. також Пріоритет 4) та комунальних підприємств (через базові «зелені» проекти), включаючи покращення корпоративного управління, розбудову спроможності, забезпечення прозорості закупівель, впровадження комерційних підходів та диверсифікацію джерел фінансування - Подальший розвиток ефективної архітектури підтримки реформ в якості основи для реформи державного управління в міністерствах, відомствах і муніципалітетах	Кількість клієнтів, які здійснюють комерціалізацію/реструктуризацію
Створення сприятливого середовища для ефективного функціонування ринків	- Підтримка подальшого вдосконалення законодавчої бази для приватизації та інших форм участі приватного сектору - Покращення законодавства в енергетиці (3-й енергопакет) та інфраструктурі з метою підтримки дерегуляції, ефективного виконання спеціальних обов'язків з надання послуг громадянам і тарифних реформ - Підтримка земельної реформи по мірі її здійснення.	Підвищення тарифів у проектах, які підтримує Банк, до рівня, що відображає реальну собівартість

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 2: Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов гри у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують найкращу практику

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
- Краща продуктивність МСП та приватних корпорацій в економіці - Краща відповідність навичок попиту	- Пряме фінансування компаній, які проваджують передову практику та мають високі стандарти чесності, у тому числі підтримка забезпечення їх потреб в оборотному капіталі - Прямі акціонерні інвестиції, а також інвестиції через фонди прямих інвестицій інституційної якості та власні програми венчурного фінансування Банку - Надання банкам-партнерам кредитних ліній для МСБ та розподіл ризиків в рамках окремих проектів та цільових програм (ГВЗВТ, енергоефективність та відновлювана енергетика тощо), у тому числі у місцевій валюті з донорською грантовою підтримкою - Надання консультативної підтримки МСБ, зокрема з питань впровадження передових практик ефективного менеджменту та операційної діяльності, розвитку місцевого ланцюжка вартості та збільшення готовності до торгівлі в експортно-орієнтованих компаній для подальшого використання існуючих програм фінансування ЄБРР (ГВЗВТ, ПСРТ та ін.) - Сприяння залученню якісних ПІІ та їх підтримка, а також підтримка місцевих експортно-орієнтованих компаній - Підтримка розвитку бази навичок, а також придатності кадрових ресурсів до працевлаштування з акцентом на ключові цільові групи в контексті забезпечення інклюзивності (жінки, молодь та особи, які проживають у віддаленій місцевості), а також ВПО, ветеранів, осіб з фізичними обмеженнями, а також працівників державного сектору, скорочених у зв'язку з приватизацією та реструктуризацією ДП.	- Кількість клієнтів КМБ, які повідомляють про підвищення продуктивності та обороту - Кількість осіб за цільовими групами, які отримали нові/покращені навички в результаті навчання
Краще бізнес-середовище та зміцнене верховенство права	- Продовження підтримки бізнес-омбудсмена та Секретаріату Національної інвестиційної ради з метою сприяння реформам, які покращують інвестиційний клімат - Підтримка галузевих саморегулювних організацій, які намагаються контролювати дотримання бізнес-етики, покращувати стандарти ведення бізнесу та забезпечувати верховенство права - Підтримка реформи державних закупівель для подальшого зменшення можливостей для корупції - Підтримка поліпшення управління та бізнес-клімату, у тому числі з використанням створеної спільно ЄБРР та ЄС Української архітектури реформ, а також допомога в розбудові адміністративної спроможності для реалізації реформ.	Законодавчі, інституційні або регуляторні покращення у цільових сферах, пов'язані з ефективним управлінням

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 3: Посилення енергетичної незалежності шляхом підтримки лібералізації ринку, диверсифікації та збільшення виробництва, підвищення енергоефективності та ефективного регулювання

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Збільшення виробництва та диверсифікація поставок енергії	- Фінансування проектів когенерації та відновлюваної енергетики на промислових об'єктах, у тому числі проектів генерації енергії з відходів з одночасною підтримкою реформи законодавства, у тому числі створення прозорих правил підключення до енергомережі, з метою створення сприятливих умов для сталого розвитку ринків - Підтримка реконструкції та оптимізації існуючих енергомереж - Підтримка впровадження найкращої практики торгівлі, виробництва, транспортування і зберігання згідно зі Стратегією діяльності ЄБРР в енергетиці - Сприяння місцевим та іноземним приватним інвестиціям в енергетику, у тому числі на основі договорів управління, концесій, ДРП та приватизації - Підтримка демонополізації та лібералізації сектору шляхом участі в формуванні політики (3-й енергопакет), а також шляхом фінансування відповідних інвестиційних проектів - Підтримка імплементації та перегляду Національно визначених внесків (НВВ) України за Паризькою угодою.	- Загальний обсяг виробленої з відновлюваних джерел (МВтг/рік) - Подальший процес інтеграції в ENTSO-E, ENTSO-G
Підвищення енергоефективності	- Сприяння підвищенню енергоефективності та імплементації заходів з підвищення ресурсоефективності в різних галузях та забудованому середовищі, у тому числі через програми фінансування переходу до «зеленої» економіки (ПФЗЕ) та в рамках ініціативи «Зелені міста» для муніципальних проектів - Збільшення участі приватного сектору в наданні послуг енергозбереження, у тому числі на основі договорів з оплатою за фактичні результати	Загальний обсяг енергозбереження (ГДж/рік)

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 4: Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору з паралельним розвитком ринків капіталу та інших небанківських джерел фінансування

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Добре капіталізовані банки з виваженими підходами до управління ризиками та сталими структурами фінансування	- Підтримка стратегії реформування ДБ (див. також Пріоритет 1) шляхом надання інвестицій та ТД з приділенням основної уваги корпоративному управлінню, розбудові спроможності, комерціалізації, передприватизаційним інвестиціям - Підтримка банків-партнерів (приватних і державних у наданні довгострокового фінансування в рамках окремих проектів та спеціальних кредитних ліній, проектів розподілу ризиків з залученням грантових коштів по мірі необхідності (див. також Пріоритет 2), а також прямих інвестицій - Пріоритизація розвитку інструментів в національній валюті, у тому числі нефінансованих структур	Покращення фінансових показників фінансових установ-партнерів
Функціонуючі ринки капіталу та альтернативні джерела фінансування	- Надання технічної допомоги з метою зміцнення інституційної та регуляторної бази для консолідації та подальшого розвитку ринків капіталу - Підтримка корпоративних випусків (боргове та акціонерне фінансування, включаючи венчурний капітал), у тому числі в якості якірного інвестора - Створення системи фінансування в національній валюті для задоволення потреб ринків капіталу і товарно-сировинної продукції - Пошук придатних для банківського фінансування проектів у секторах лізингу і страхування	Загальна кількість/обсяг операцій небанківського кредитування фінансовими установами-партнерами у цільовому сегменті

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 5: Покращення інтеграції шляхом сприяння торгівлі та інвестиціям, розширення інфраструктурних зв'язків та підтримки наближення до стандартів ЄС

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Краща якість та зв'язаність інфраструктури	- Інвестиції в основну національну транспортну мережу (залізничний, повітряний, морський, автомобільний та річковий транспорт), а також проекти, спрямовані на розширення транскордонних зв'язків та Транс'європейських коридорів (TEN-T), включаючи розвиток внутрішніх та міжнародних річкових водних шляхів згідно з Транспортною стратегією держави. - Інвестиції у створення сучасних логістичних центрів, підтримка приватних транспортних і логістичних операторів з метою підтримки реалізації Експортної стратегії держави - Інвестиції в модернізацію та розширення можливостей міського транспорту, а також підвищення якості послуг - Підтримка подальшої енергетичної інтеграції, зокрема в ENTSO-E та ENTSO-G, а також фінансування будівництва транскордонних інтерконнекторів (зв'язок з Пріоритетом 3) - Підтримка розвитку «м'якої» зв'язаності та цифровізації - Збільшення ємності та спроможності для реалізації проектів у державному секторі	Покращення/збільшення потужності та пропускної спроможності інфраструктури (у тому числі сукупне чисте збільшення потужності) в рамках проектів за участі Банку
Збільшення обсягів транскордонної торгівлі та інвестицій	- Підтримка впровадження найкращої міжнародної практики та наближення до стандартів ЄС, а також інтеграції компаній у транскордонні ланцюжки вартості (зв'язок з Пріоритетом 2) - Розширення та масштабування Програми сприяння розвитку торгівлі (ПСРТ)	Загальна кількість/обсяг транзакцій, підтриманих Банком в рамках ПСРТ

6. Взаємодоповнюваність зусиль міжнародних партнерів у сферах діяльності ЄБРР

СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄБРР

		Сектори														Інше							
		Корпоративний				Енергетика		Інфраструктура				Фінансовий				Перехід до «зеленої» економіки			Інклюзивність				
Індикативний річний обсяг інвестицій/грантів (середні показники за 2015-2017 р., якщо не зазначено інше, без урахування бюджетної підтримки)		Агробізнес	Промисловість	Нерухомість	ІКТ	Природні ресурси	Електроенергетика	Водопостачання / водовідведення / ТПВ	Міський транспорт	Автодороги	Залізниця	Банківський сектор	Страхування	Фінансування ММСП	Прямі інвестиції	Ринки капіталу	Водоефективність	Матеріалоефективність	Стале енергокористування	Гендерна рівність	Молодь	Регіони	Врядування
ЄІБ	€792 млн.	€				€		€	€	€	€			€							€		
Світовий банк	€659 млн.					€Р		€Р		€Р		€Р											€Р
ЄС	€293 млн.**	€Р				€Р	€Р			€Р	€Р								€Р		€Р	€Р	€Р
KfW	€144 млн.						€Р	€Р										€Р	€Р				€Р
GIZ	€87 млн.							€Р	€Р										€Р		€Р	€Р	€Р
МФК	€53 млн.	€Р	€									Р			€								€Р
ЧБТР	€36 млн.	€		€		€Р			€					€									
EBRD [прогно з]	€773 млн.	€	€			€Р	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р		€	€	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р	€Р

€ Сфера значних інвестицій

● Основний акцент на приватному секторі

Р Сфера значної участі у формуванні політики

○ Основний акцент на державному секторі

Сфери можливої співпраці

Конкурентоспроможність:

Партнерство з ЄІБ та МФК у співфінансуванні компаній, що відповідають вимогам; робота з ЄС над стандартами продукції

Ефективне врядування:

Просування реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату (включаючи земельну реформу) разом з ЄС та Світовим банком

Стійкість:

Координація з ЄІБ програм кредитування ММСП через банки-партнери; спільна підтримка імплементації 3-го Енергетичного пакету ЄС

«Зеленість»:

Співфінансування з ЄІБ та Світовим банком «зелених» проектів MEI та міського транспорту

Інтегрованість:

Спільні інвестиції у великі транспортні проекти зі Світовим банком та ЄІБ; робота над логістикою з МФК

Інклюзивність:

Підтримка інвестицій ЄІБ у вищу освіту та покращення взаємодоповнюваності з інвестиціями ЄІБ, особливо у приватному секторі

** Виходячи з загального фінансування ЄС з 1991 р.

Примітка: Дані МФО взяті з публічно доступних джерел.

Значними інвестиціями МФО вважаються проекти, підписані починаючи з 2015 р., розмір яких перевищує 5% річного обсягу інвестицій. Використано курс обміну валют станом на 20 квітня 2018 р.

European Bank
for Reconstruction and Development

Високий Середній Низький

8. Оцінка донорського співфінансування

8.1. Оцінка потреб у грантах

Донорське фінансування буде потрібне для досягнення стратегічних цілей до 2023 р., у тому числі підтримки наступного:

- Посилення **енергетичної безпеки** за допомогою програм фінансування енергоефективності та регуляторних реформ
- Поліпшення **муніципальної та екологічної інфраструктури** в рамках Планів дій «Зелені міста», у тому числі в секторах громадського транспорту, централізованого опалення та ТПВ
- Розвитку **фінансування у місцевій валюті та ринку капіталу**
- Сприяння **реформі фінансового сектору** шляхом підтримки відповідних установ і регуляторних органів
- Вдосконалення **корпоративного управління у державних підприємствах** і державних банках
- Підтримки **кредитних ліній для МСП та проектів енергоефективності**, у тому числі в місцевій валюті, за допомогою фінансованих за грантові кошти механізмів
- Ширшої підтримки **розвитку приватного сектору та МСП**
- Учасі у формуванні політики та реформуванні законодавства, у тому числі з метою покращення **інвестиційного клімату**
- Кошти ТС будуть необхідні для забезпечення надійної **оцінки впливів проектів на біорізноманіття**, підвищення дорожньої безпеки, а також стандартів охорони праці та безпеки.

Окремі показники доступності

Процентильний ранг в регіоні ЄБРР¹

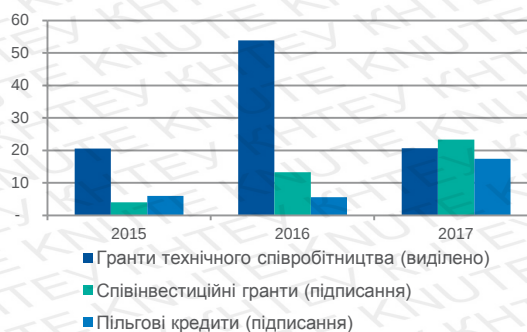
ВВП на душу населення (ПКС, пот. міжн. \$) ²	8,305	11 (КО)
Країна ОДР	ТАК	-
ОДР як частка від валового національного доходу (%) ³	1.65	40
Вибірка ОДР на душу населення (\$ - поточні ціни) ³	33.8	24

Джерела: ² - МВФ (2016), ³ - ОЕСР (2016)

8.2. Потенційні джерела грантового фінансування

- Донорське фінансування буде спрямовуватися через мультидонорські фонди ЄБРР : **Мультидонорський рахунок для стабілізації та сталого розвитку України, Фонд розвитку малого бізнесу та Спеціальний фонд фінансування МСП у місцевій валюті**.
- ЄБРР продовжить встановлювати та розвивати партнерські відносини з існуючими та потенційними **прямими донорами**.
- **ЄС** залишатиметься дуже важливим джерелом грантового фінансування для політичних реформ та підтримки збільшення зв'язаності, проектів у секторах муніципальної інфраструктури та енергоефективності. Основною програмою є ініціатива «Схід» Інвестиційного фонду сусідства.
- ЄБРР продовжить вивчати можливості отримання фінансування з **Фонду чистих технологій та Глобального екологічного фонду** для проектів енергоефективності в житловому і корпоративному секторах, а також забезпечення сталості в проектах агробізнесу
- Грантове фінансування також може виділятися в категорії «Інша офіційна допомога для розвитку» зі **Спеціального фонду акціонерів ЄБРР**.
- Ще одним джерелом грантового фінансування для України є **E5P** (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля).

Донорське фінансування у період дії попередньої стратегії (€ млн.)⁴

Прогнозовані потреби в грантових коштах (€ млн.)

1. Простий процентильний ранг – частка країн ЄБРР (КО ОДР для показників ОДР), що знаходяться нижче України.

4. Дані ТС за 2015 р. відображають виділені кошти станом на кінець березня 2016 р. (останні наявні дані перед їх передачею на нову систему обліку донорського фінансування). Дані ТС за 2016-2017 рр. відображають кошти, виділені на рівні проектів.

ДОДАТОК

Україна поважає та застосовує принципи багатопартійної демократії та плюралізму, передбачені у Статті 1 Угоди про заснування Банку. Незважаючи на складні політичні та економічні умови, а також ситуацію в сфері безпеки, після Революції Гідності вдалося багато чого досягти. Тим не менше, залишається багато викликів, зокрема у забезпеченні верховенства права та боротьбі з корупцією.

Революція Гідності («Євромайдан») у листопаді 2013 р. - лютому 2014 рр. стала переломним моментом, після якого Україна вийшла на стратегічний шлях комплексних демократичних реформ, обумовлених євроінтеграційними прагненнями, з приділенням більшого значення захисту та просуванню основоположних цінностей демократії, прав людини та верховенства права.

У червні 2014 р. Україна та Європейський Союз (ЄС) уклали визначну Угоду про асоціацію, включаючи ГВЗВТ, яка стала важливою юридично обов'язковою основою для політичних та економічних реформ, і згідно з якою Україна узяла на себе зобов'язання щодо наближення своєї законодавчої та нормативно-правової бази до вимог ЄС. Після майже трьох років попереднього застосування різних частин цієї Угоди вона нарешті набрала чинність 1 вересня 2017 р. У червні 2017 р. почав діяти безвізовий режим для короткострокового перебування громадян України в країнах Шенгенської зони після виконання Україною відповідних вимог, у тому числі у сфері захисту прав людини, зокрема захисту меншин та недопущення дискримінації.

Після Революції Гідності Україна почала реалізацію програми реформ, спрямованої на її перетворення у сучасну європейську демократичну державу. Відбувалося інтенсивне впровадження реформ, активізувалася діяльність демократичних інститутів. Незважаючи на складні політичні та економічні умови, а також ситуацію в сфері безпеки, були проведені вибори на всіх рівнях, які в цілому були оцінені як «вільні та чесні». Українська демократична політична система стабілізувалася, але залишається неконсолідованою. Надзвичайно активне громадянське суспільство країни разом з реформаторами в Уряді та Верховній Раді потужно рухають реформи уперед за міцної підтримки міжнародних партнерів України. Але незважаючи на реальні демократичні досягнення, ще багато чого слід зробити на шляху реформ. Зокрема, необхідно зміцнити верховенство права та доступ до правосуддя, включаючи забезпечення незалежності суддів та ефективного правозастосування. Хоча був досягнутий значний прогрес у закладенні законодавчої, політичної та інституційної основи для зменшення рівня корупції, це явище досі залишається одним з основних проблемних питань.

Незаконна анексія Криму та Севастополя Російською Федерацією та конфлікт на території Донецької та Луганської областей (Донбас) на сході України, які тривають вже п'ятий рік, спричинили значні людські страждання, а також різке збільшення насильства та небезпеки. Згідно з офіційними даними було вбито більше 10 тис. осіб і поранено ще близько 24 тис. Україна також стикнулася з гуманітарною кризою, наслідком якої стала поява більше 1,6 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Значне погіршення ситуації в сфері безпеки створило серйозні виклики для процесу демократичних реформ в Україні, а також імплементації міжнародних конвенцій про права людини, особливо на територіях, що не є підконтрольними українській владі.

Вільні вибори та представницьке врядування

Вільні, чесні та конкурентні вибори

Конституція України гарантує чесні вибори, що проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Останні президентські вибори відбулися в один тур 25 травня 2014 р. Це були позачергові вибори, оголошені Верховною Радою після Революції Гідності. Міжнародна місія спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДІПЛ оцінила ці вибори як такі, що «характеризувалися високою явкою виборців та рішучим наміром влади провести справжні вибори в основному згідно з міжнародними зобов'язаннями та з дотриманням основоположних свобод на переважній більшості території країни».

Міжнародні спостерігачі зокрема наголосили на тому, що «це вдалося зробити, незважаючи на небезпечне середовище у двох східних областях» і той факт, що на Кримському півострові вибори не проводилися, оскільки «він не знаходиться під контролем української влади, і для громадян, які на ньому проживають, участь у виборах була пов'язана з серйозними труднощами» (1).

Останні парламентські вибори відбулися 26 жовтня 2014 р. за змішаною пропорційно-мажоритарною системою, яка, на думку ОБСЄ/БДІПЛ, «давню є предметом спорів в Україні та вважається багатьма особливо вразливою для шахрайства». Ці вибори також були позачерговими. МСВ на чолі з ОБСЄ/БДІПЛ дійшла висновку, що вони «стали важливим кроком у намаганнях України консолідувати демократичні вибори згідно з її міжнародними зобов'язаннями. Цей процес мав багато позитивних моментів, зокрема наявність неупередженої та ефективної Центральної виборчої комісії, велику кількість кандидатів, яка забезпечила виборцям реальний вибір, а також у цілому дотримання основоположних свобод». Хоча сам процес голосування, а також меншою мірою процес підрахунку голосів були оцінені спостерігачами МСВ позитивно, «під час процесу обробки інформації у деяких виборчих округах були виявлені значні проблеми». Спостерігачі також зазначили, що ці вибори проводилися в особливо складних політичних та економічних умовах, а також ситуації в сфері безпеки (2). У зв'язку з порушенням територіальної цілісності України вдалося заповнити лише 423 з 450 місць у Верховній Раді.

Вищенаведені висновки були підтверджені в ході міжнародної оцінки місцевих виборів у жовтні та листопаді 2015 р., що була проведена під керівництвом ОБСЄ/БДІПЛ. Міжнародні спостерігачі оцінили ці вибори як «конкурентні, та в цілому добре організовані», а виборчу кампанію – як таку, під час якої «в цілому був дотриманий демократичний процес». Тим не менше, було висловлено деяку критику стосовно складності законодавчої бази, домінування потужних економічних груп, а також того факту, що практично все висвітлення виборчої кампанії у ЗМІ було проплаченим (3).

Наступні президентські та парламентські вибори мають відбутися відповідно навесні та восени 2019 р. ОБСЄ/БДІПЛ, ЄС, Венеціанська комісія та Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЕ) закликали Україну провести комплексну виборчу реформу з метою гармонізації виборчого законодавства, що регулює усі типи виборів (4).

Розподіл влади, ефективна система стримувань і противаг

Україна має парламентсько-президентську систему правління. Зміни, внесені до Конституції у грудні 2004 р., зменшили повноваження Президента та зміцнили позиції Прем'єр-міністра. Ці зміни були скасовані у жовтні 2010 р., коли за попередньої влади Конституційний суд прийняв спірне рішення щодо визнання зазначених змін 2004 р. неконституційними. У лютому 2014 р. Верховна Рада переважною більшістю голосів прийняла закон, який повернув зміни до Конституції 2004 р..

Виконавча влада розподіляється між Прем'єр-міністром і Президентом. Президент є главою держави та обирається на п'ятирічний термін шляхом прямого голосування. Прем'єр-міністр очолює Кабінет Міністрів, який є найвищим органом у системі органів виконавчої влади. Відносини між Прем'єр-міністром і Президентом не позбавлені суперництва. Законодавча влада належить Верховній Раді, депутати якої обираються на 5-річний термін. Рада призначає Прем'єр-міністра за поданням Президента на основі пропозиції парламентської коаліції. Рада також призначає Міністрів оборони та закордонних справ за поданням Президента та всіх інших міністрів – за поданням Прем'єр-міністра.

(1) OSCE/ODIHR Election Observation Mission (EOM): Ukraine, Early Presidential Election, 25 May 2014, Final Report, Warsaw, 30 June 2014, pp. 1-4.

(2) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Early Parliamentary Elections, 26 October 2014, Final Report, Warsaw, 19 December 2014, pp. 1-6.

(3) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, 25 October and 15 November 2015, Final Report, Warsaw, 19 February 2016, p. 1.

(4) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, Final Report, p. 32; European Commission (EC) and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (HR): Joint Staff Working Document, Association Implementation Report on Ukraine, Brussels, 4 November 2017, p. 4; PACE: Resolution 2145 (2017) on "The functioning of democratic institutions in Ukraine", 25 January 2017, p. 3.

Конституція України передбачає розподіл законодавчої, виконавчої та судової влади. Деякі міжнародні органи – наприклад, ПАРЕ – вважають, що конституційна реформа в Україні також має охопити цю сферу розподілу влади для усунення недоліків, що досі в ній існують (5).

Реальні повноваження обраних посадовців з врядування

Обрані посадовці мають реальні повноваження з врядування. Цивільні органи влади в цілому ефективно контролюють військові та силові органи. Разом із цим спостерігається тісний зв'язок між політичною та бізнес-елітою, і на політичне життя країни значно впливають олігархічні інтереси.

Громадянське суспільство, ЗМІ та участь

Масштаб і незалежність громадянського суспільства

Громадянське суспільство в Україні є великим, різноманітним, незалежним, бурхливим і активним. Після Євромайдану воно стало однією з найпотужніших рушійних сил демократичних перетворень у країні та відіграє ключову роль в підтримці й розробці реформ, а також контролі за їх впровадженням. Громадські організації (ГО) є особливо проактивними в розробці та підтримці впровадження заходів боротьби з корупцією.

За офіційними даними станом на кінець 2016 р. в Україні було зареєстровано більше 90 тис. громадських об'єднань, благодійних організацій, творчих та інших професійних об'єднань. ГО, особливо волонтерські організації, дуже позитивно сприймаються суспільством, і рівень довіри до них є одним з найвищих (також високою є довіра до церков і армії).

Разом із цим з огляду на економічну ситуацію протягом останніх років ГО отримують дуже незначне державне та приватне фінансування. Міжнародні донори продовжують підтримувати українські ГО, але ця підтримка в основному надається на проектній основі: лише декілька міжнародних донорів готові покривати адміністративні чи непрямі витрати ГО.

Незалежність і плюралізм ЗМІ, відсутність цензури

Середовище ЗМІ в Україні є жвавим, яскравим і різноманітним з широким спектром державних і приватних медіа-ресурсів. Основним джерелом політичної інформації є телебачення, за яким слідують Інтернет-ЗМІ та періодичні видання. Законодавство в цілому забезпечує здорову основу для свободи ЗМІ. Утім, на їх незалежність негативно впливають політичні або корпоративні інтереси власників медіа-ресурсів, наслідком чого є політизованість цієї галузі як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні (6). Важливою запорукою недопущення надмірної концентрації прав власності на медіа-ресурси та плюралізму ЗМІ став прийнятий у вересні 2015 р. закон про прозорість власності ЗМІ.

Разом із цим війна на сході та загальне погіршення ситуації з безпекою в країні поставили під загрозу безпеку журналістів. Зареєстровані випадки фізичного насильства по відношенню до журналістів, за які винні особи не понесли заслуженого покарання, хоча влада рішуче засудила усі такі напади. Розслідування гучного вбивства відомого журналіста Павла Шеремета у липні 2016 р. досі не дало результатів (7). Посилаючись на міркування національної безпеки, український уряд вжив ряд заходів для обмеження доступу до російських ЗМІ в Україні. ЄС та Україна дійшли згоди щодо важливості плюралізму ЗМІ з забезпеченням пропорційності заходів, спрямованих на захист національної безпеки (8).

Ситуація із свободою ЗМІ та безпекою журналістів погіршилася, зокрема в анексованому Криму та в зоні військового конфлікту, що регулярно засуджується Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ (9).

(5) PACE: Ibid, p. 2.

(6) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Early Parliamentary Elections, Final Report, p. 19, and Early Presidential Elections, Final Report, pp. 18-19.

(7) OSCE Representative on Freedom of the Media (RfOM): Statements on 25 October, 20 October and 20 July 2017, 11 May and 26 February 2016, and 16 April 2015; EC/HR report, 2017, p. 4; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 1 and the report accompanying, pp. 8-9.

(8) EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p. 1.

(9) OSCE RfOM: Statements on 3 February and 24 January 2017, 19 April 2016, and 1 April and 13 March 2015.

Численні канали громадської та політичної участі

Громадяни України мають численні канали для громадської та політичної участі. Революція Гідності призвела до масової мобілізації та здійснила довготривалий вплив на культуру громадської активності в Україні. Українські ГО діють дуже активно та навчилися ефективно впливати на державні органи на всіх рівнях. За останні роки провідні організації громадянського суспільства зробили значний внесок в реформування законодавства та його імплементацію. Уряд часто покладається на досвід і знання громадських організацій. Робота над вдосконаленням механізмів громадської участі в формуванні державної політики на центральному та місцевому рівнях триває, розроблено проект закону про громадські консультації. Разом із цим, деякі громадські активісти останнім часом скаржаться на збільшення тиску на їх діяльність (10).

Свобода створення політичних партій та існування організованої опозиції

Свобода політичної діяльності гарантована Конституцією та забезпечується на практиці. Україна має багатопартійну систему. Офіційно зареєстровано близько 350 політичних партій. Під час останніх (2014 р.) парламентських виборів змагалися 29 політичних партій та блоків. Шестеро з них подолали 5-відсотковий поріг та увійшли до Верховної Ради. Опозиційні партії мають можливість вільно проводити свою агітацію та критикувати ініціативи уряду.

Разом із цим, більшість партій в Україні мають незначну кількість членів та неясні ідеологічні платформи. На їх діяльність часто впливають бізнес-інтереси, а отже довіра суспільства до них є в цілому низькою. Одним із значних досягнень за останні роки стало створення можливості бюджетного фінансування політичних партій. Україна також прийняла нове законодавство, яке збільшило прозорість фінансування партій, але для імплементації відповідних нових законів ще багато чого залишається зробити (11).

Верховенство права і доступ до правосуддя

Верховенство права

Принцип верховенства права визначений у Конституції України, і для його забезпечення існують необхідні законодавчі та інституційні механізми. Право на справедливий суд також передбачене у законодавстві, але його реалізація не забезпечується у повній мірі з огляду на необхідність збільшення незалежності судової системи та поліпшення функціонування органів прокуратури.

Незалежність судів

Хоча незалежність судів передбачається Конституцією, досить частими є випадки зовнішнього втручання в роботу суддів. Після Революції Гідності Україна почала комплексну реформу судової системи. У червні 2016 р. були прийняті зміни до Конституції, спрямовані на посилення незалежності суддів та забезпечення ефективного функціонування судової системи згідно з європейськими нормами та міжнародними рекомендаціями. Кроки, зроблені за цей період, включають у себе прийняття нового закону про Конституційний суд, запуск нового Верховного суду, а також початок реорганізації системи судів нижчих інстанцій. Після прийняття нового суворого антикорупційного законодавства та публічної процедури оцінки суддів майже 1700 суддів добровільно пішли зі своїх посад. Відбір суддів у новий Верховний суд в цілому був оцінений як прозорий. Тим не менше, Громадська рада доброчесності, до складу якої входять представники громадянського суспільства, поставила під сумнів доброчесність, незалежність та професійний досвід деяких з пропонуванних кандидатів. В результаті реформи, що триває, сприйняття незалежності судової системи покращується, але ще багато чого треба зробити (12). На останньому засіданні Ради асоціації Україна-ЄС (грудень 2017 р.) сторони домовилися про необхідність продовження судової реформи (13).

(10) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 4.

(11) GRECO: Third Evaluation Round, Second Compliance Report on Ukraine, "Transparency of Party Funding", Strasbourg, 4 December 2015, p. 16.

(12) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 6; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 2 and the report accompanying it, pp. 12-14.

(13) EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p.1.

Конституція гарантує рівність усіх громадян перед законом. Для повноцінного забезпечення цього на практиці необхідно підвищити ефективність відправлення правосуддя, зокрема незалежність, ефективність, прозорість та підзвітність судової системи, а також функціонування органів прокуратури. Позитивним досягненням у цьому відношенні стали нещодавні зміни до Конституції та прийняття у 2014 р. нового закону про прокуратуру, який скасував функцію загального нагляду, що раніше здійснювалася Генеральним прокурором всупереч європейським стандартам і нормам (14). Тим не менше, прокуратура разом із судами залишаються серед державних органів, які користуються найменшою довірою громадян. Їхнє реформування необхідно продовжувати разом із забезпеченням ефективного правозастосування (15).

Наявність ефективної антикорупційної політики та органів

Поширена корупція стала одним з каталізаторів Революції Гідності. Після Майдану боротьба з корупцією стала однією з основних вимог українського суспільства. Україна досягла помітного прогресу в закладенні законодавчих, політичних та інституційних підвалин для зменшення рівня корупції. Було прийняте комплексне антикорупційне законодавство та створена нова інституційна система, що включає у себе такі спеціалізовані антикорупційні органи, як Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). Україна також досягла значно вищого рівня прозорості, зокрема завдяки створенню системи електронного декларування активів (в якій вже розмістили свої електронні декларації приблизно один мільйон державних службовців), запуску інноваційної системи державних закупівель ProZorro, відкриттю публічних реєстрів, у тому числі реєстру бенефіціарних власників, впровадженню бюджетної децентралізації та застосуванню нового законодавства про державну службу, що встановлює правила щодо етики та конфлікту інтересів. Усі ці заходи суттєво зменшили можливості для корупції.

Незважаючи на ці досягнення, корупція досі є одним з основних проблемних питань, і суспільне сприйняття рівня корупції, особливо у судовій системі, залишається високим. В Індексі сприйняття корупції Transparency International 2017 р. Україна посіла 130-е місце зі 180 країн, піднявшись лише на один пункт порівняно з 2016 р. Крім цього, відповідні міжнародні організації та міжнародні фінансові організації (МФО) протягом останніх місяців висловлювали занепокоєння з приводу серйозного ризику відкату антикорупційних реформ, зокрема тиску на нові антикорупційні органи та активістів громадянського суспільства, які борються з корупцією (16).

Таким чином, забезпечення сталих і реальних змін у системі врядування з метою зменшення можливостей для корупції, а також забезпечення належного переслідування і притягнення до відповідальності за корупційні злочини залишається одним з ключових викликів. Рада асоціації Україна-ЄС, відповідні міжнародні організації та МФО продовжують наголошувати на необхідності забезпечення справжньої незалежності, операційної спроможності та повної ефективності спеціалізованих антикорупційних органів, надаючи особливу важливість створенню спеціалізованого антикорупційного суду у повній відповідності з позицією Венеціанської комісії та забезпеченню його незалежності, а також забезпеченню ефективного механізму перевірки електронних декларацій майна з подальшим вилученням незаконно набутих активів (17). Україну також закликають скасувати поширення на громадських активістів вимоги щодо подання електронних декларацій (18).

(14) PACE: Resolution 2145 (2017), p. 2 and the report accompanying it, pp. 12-13; OECD: Anti-corruption reforms in Ukraine, 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan, 2017, pp. 9-10.

(15) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 7.

(16) OECD: Ibid, p.6; European Commission: Statement by Commissioner Hahn on the extension of e-declaration obligations to civil society in Ukraine, 28 March 2018; European External Action Service: Statement of the spokesperson on recent developments in the fight against corruption in Ukraine, Brussels, 5 December 2017; IMF: Statement on the efforts to fight corruption in Ukraine, Washington, D.C., 6 December 2017. See also, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) and the OSCE/ODIHR: Joint Opinion on Draft Laws No. 6674 and 6675 on introducing changes to some legislative acts to ensure public transparency on the financing of public associations and of the use of international technical assistance, Venice, 16-17 March 2018.

(17) Venice Commission: Opinion on the draft law on anti-corruption courts in Ukraine, Venice, 6-7 October 2017; EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p. 1; EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 2; PACE: Resolution 2145 (2017), pp. 2-3 and the report accompanying it, pp. 14-16; OECD: Ibid, pp. 6-10; GRECO: Evaluation report on Ukraine – Fourth evaluation round, Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Strasbourg, 23 June 2017, pp. 4-5.

(18) European Commission: Statement by Commissioner Hahn, 28 March 2018; Venice Commission and OSCE/ODIHR: Joint Opinion on Draft Laws No. 6674 and 6675, Venice, 16-17 March 2018.

Громадянські та політичні права

Свобода слова, інформації, релігії, совісті, пересування, об'єднань, зборів та приватної власності

Україна зобов'язалася забезпечувати права та основоположні свободи людини. В якості члена ООН, Ради Європи та ОБСЄ, а також сторони Угоди про асоціацію з ЄС Україна бере участь майже в усіх основних міжнародних договорах про права людини та ефективно співпрацює в їх реалізації. Оцінка ситуації з дотриманням прав людини в Україні в рамках третього циклу Універсального періодичного огляду ООН була завершена у лютому 2018 р., і Україна врахувала переважну більшість одержаних рекомендацій (19).

Країна також створила надійну законодавчу базу для захисту цивільних і політичних прав, яка зазнала подальшого вдосконалення після Євромайдану. У 2015 р. Україна прийняла свою першу амбітну Національну стратегію з прав людини та План дій на 2015-2020 рр., в яких чітко визначені терміни виконання та відповідальні органи, хоча деякі з цих термінів вже порушені. ЄС та Україна ведуть щорічний Діалог з прав людини в рамках Угоди про асоціацію.

У цілому на захист прав людини та гуманітарну ситуацію в Україні значною мірою вплинула війна на сході та анексія Криму і Севастополя, наслідком яких стала низка порушень прав людини та міжнародного гуманітарного законодавства, а також обмеження свободи пересування, - проблеми, які українському уряду важко вирішувати (20). У грудні 2016 р. та грудні 2017 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюції з приводу ситуації з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна), в яких вказується на різке погіршення загальної ситуації з правами людини на півострові. Подібні заяви також були включені у рішення Комітету Міністрів Ради Європи та спільний звіт ОБСЄ/БДІПЛ і Верховного Уповноваженого з питань національних меншин (21).

Зокрема, мають місце серйозні порушення прав кримських татар, включаючи заборону діяльності їх органу самоврядування Меджлису, переслідування їхніх лідерів та закриття їхніх засобів масової інформації (22).

(19) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 4 September 2017, p. 5.

(20) EU: Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2016, p. 60; Council of Europe Commissioner for Human Rights: Report following his visit to Ukraine from 29 June to 3 July 2015, Strasbourg, 3 November 2015, and Report following his visit to Ukraine from 21 to 25 March 2016, Strasbourg, 11 July 2016.

(21) UN General Assembly (UN GA): Resolution 71/190 on the Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, adopted on 19 December 2017, and Resolution 71/205, 19 December 2016; See also: UN GA: Resolution 68/262 on Territorial Integrity of Ukraine, adopted on 27 March 2014; UN Human Rights Council: Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine), 25 September 2017; Council of Europe Committee of Ministers: Decision on the Situation in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine), CM/Del/Dec(2017)1285, 3 May 2017; OSCE/ODIHR and High Commissioner on National Minorities: Report of the Human Rights Assessment Mission on Crimea (6-18 July 2015), 17 September 2015; see also PACE: Resolution 2132 (2016) of 12 October 2016 on Political consequences of the Russian aggression in Ukraine.

(22) European Parliament: Resolution on Human rights situation in Crimea, in particular of the Crimean Tatars (P8_TA(2016)0043), 4 February 2016.

Населення, що перебуває на непідконтрольних українській владі територіях на сході України і мешкає в умовах непідзвітності управління та відсутності правової системи, що діє на решті території країни, «по суті позбавлене захисту, а також основних людських прав і свобод», як зазначається у звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ)(23).

Враховуючи вплив конфлікту, що триває, Україні було вказано на відступи від певних положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Європейської конвенції з прав людини.

УВКПЛ також відзначила поширені випадки непритягнення до відповідальності осіб, які порушують права людини, для чого в якості виправдання часто посилаються на обставини, пов'язані з конфліктом, що триває. ЄС та інші міжнародні органи продовжують закликати Україну забезпечити подальший прогрес в розслідуванні злочинів, скоєних під час протестів у період Євромайдану та подій в Одесі 2 травня 2014 р.

Політична інклюзивність для жінок, етнічних та інших меншин

Конституція України забороняє будь-які привілеї або обмеження за ознаками раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, за мовними або іншими ознаками.

Ця заборона усіх форм дискримінації дедалі посилилася внаслідок законодавчих та інших змін, що відбулися протягом останніх років, у тому числі змін у законі «Про засади запобігання та протидії дискримінації», прийняття нового Кодексу законів про працю, а також Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період з 2017 по 2021 р. Згідно з шостим та останнім звітом Європейської Комісії про виконання Україною Плану дій щодо лібералізації візового режиму, Україна досягла необхідного рівня у захисті прав громадян, у тому числі захисті меншин та запобіганні дискримінації (26).

Профільні міжнародні органи вітають зусилля України, спрямовані на збільшення участі жінок в політичному та громадському житті. Тим не менше, жінки досі залишаються недостатньо представленими на рівнях, де приймаються рішення. Серед депутатів Верховної Ради жінок лише 11,3% (порівняно з 25,6% в середньому по Європі), а на вищих та нижчих міністерських посадах – лише 6,3% (порівняно з 22,4%). За цими показниками Україна посідає одне з останніх місць серед країн-членів Ради Європи (27). Дискримінація за ознакою статі залишається проблемою. Хоча Україна підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), парламент її досі не ратифікував (28). Разом із цим, Україна прийняла національний закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а у 2017 р. створила посаду Урядового уповноваженого з питань гендерної політики.

Україна є багатокультурним і багатоетнічним суспільством. Проте велика кількість громадян, для яких є рідною російська мова, а також кримських татар не змогли взяти участь в останніх виборах через кризу на сході та незаконну анексію Кримського півострова.

(23) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 4 September 2017, p. 5.

(24) Ibid, p.5.

(25) EU-Ukraine Human Rights Dialogue, Joint Press Release, Kyiv, 13 June 2017

(26) EC: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation, Brussels, 18 December 2015, pp. 10-11.

(27) UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW): Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, 9 March 2017, p. 11; Council of Europe Gender Equality Commission: Balanced participation of women and men in decision-making, Analytical Report – 2016 data, September 2017, pp. 23-25, 42-43.

(28) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 3.

ОБСЄ/БДІПЛ порекомендували українській владі, серед іншого, внести зміни у виборче законодавство для забезпечення ширшого представництва національних меншин на місцевому рівні (29). Мовні положення у новому законі про освіту, прийнятому у вересні 2017 р., стали причиною суперечок не лише всередині країни, а й за її межами. Наразі очікується, що під час їх імплементації будуть враховані відповідні рекомендації Венеціанської комісії Ради Європи (30).

Внаслідок війни та складної гуманітарної ситуації на сході в Україні з'явилося більше 1,6 млн. ВПО, інтеграція яких залишається проблематичною (31).

У нещодавній збірці інформації про Україну УВКПЛ висловило своє занепокоєння з приводу повідомлень про збільшення кількості злочинів та інцидентів на ґрунті ненависті. Визнаючи певні позитивні зусилля з боку влади, УВКПЛ у той самий час зазначає, що «про злочини на ґрунті ненависті досі не завжди належним чином повідомляється, і держава не має системи для моніторингу таких злочинів» (32).

Свобода від залякувань і катувань

Конституція України забороняє катування та жорстоке, негуманне або принизливе поводження чи покарання. У 2012 р. під егідою Уповноваженого з прав людини було створено Національний превентивний механізм для недопущення катувань і жорстокого поводження. Але збройний конфлікт на сході країни та незаконна анексія Криму, які значно підвищили рівень насильства та небезпеки, представляють значний виклик для реалізації цього конституційного права.

Хоча відповідні міжнародні органи визнали значні реформи у правоохоронній сфері, вони критикують Україну за випадки примусового зникнення, свавільного позбавлення свободи та жорстокого поводження з людьми (33). Найтяжчі випадки катувань, жорстокого поводження та/або негуманних умов утримання зафіксовані на непідконтрольних українській владі територіях, де більше не існує верховенства права та громадського порядку (34).

(29) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, 25 October and 15 November 2015, Final Report, pp. 22-23

(30) Venice Commission: Opinion on the provisions of the law on education of 5 September 2017, Strasbourg, 11 December 2017; Committee of Ministers of the Council of Europe: Decision on Situation in Ukraine (CM/Del/Dec(2017)1299/2.1bis), 8 November 2017.

(31) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3; PACE: Resolution 2198 (2018) on “Humanitarian consequences of the war in Ukraine”, 23 January 2018.

(32) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – OHCHR Report, 4 September 2017, p. 3.

(33) The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT): Report to the Ukrainian Government on the visit to Ukraine from 21 to 30 November 2016, Strasbourg, 19 June 2017.

(34) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – OHCHR Report, 4 September 2017, p. 3; EU: Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2016, p. 60;

EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3.